

Luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä sukupuolten välisestä tasa-
arvosta koulussa

Kaisa Männistö

Monica Roslund

Pro gradu – tutkielma

Kasvatustiede

Opettajankoulutuslaitos,

Rauman yksikkö,

Turun yliopisto

Kevät 2018

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO
Opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö

MÄNNISTÖ, KAISA & ROSLUND, MONICA: Luokanopettajaopiskelijoiden
näkömääksiä sukupuolten välistä tasa-arvosta koulussa

Pro gradu – tutkielma, 50s., 3 liites.

Kasvatustiede

Huhtikuu 2018

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksessa tutkittiin luokanopettajaopiskelijoiden näkömääksiä sukupuolten välistä tasa-arvosta aiheen ajankohtaisuuden vuoksi. Tutkimuksessa selvitettiin millaisia näkömääksiä tulevilla luokanopettajilla on koulussa tapahtuvasta tasa-arvosta sekä oppilaiden ja opettajien sukupuolen merkityksestä koulun arkeen. Lisäksi selvitimme luokanopettajaopiskelijoiden näkömääksiä omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa tasa-arvon edistämässä.

Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena. Tutkimuksen otos on 60 luokanopettajaopiskelijaa. Tutkittavat jakautuivat eri vuosikursseille ja he ovat eri vaiheissa opiskelussa. Kyselyn avoin kysymys teemoiteltiin aineistolähtöisesti ja kyselyn muut kysymykset olivat viisiportaisia Likert-asteikollisia väittämiä ja ne jaoteltiin tutkimuskysymysten mukaisesti teemoihin. Väittämien jakaumat analysoitiin SPSS IBM Statistics - ohjelman avulla käyttäen khiin neliö homogeenisuustestiä.

Tutkimuksen tuloksissa havaittiin, että perinteiset sukupuolien epätasa-arvoa heijastelevat käytänteet tiedostetaan tulevien luokanopettajien keskuudessa. Uusi opettajasukupolvi voi tulevaisuudessa olla nykyistä sensitiivisempi sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kohtaan ja näin muuttaa koulun ”aina olleet” käytänteet kohti tasa-arvoisempaa toimintakulttuuria. Luokanopettajaopiskelijat näkevät tämän tutkimuksen mukaan omat vaikutusmahdollisuutensa sukupuolten tasa-arvon edistämässä hyvinä. Tästä huolimatta tutkimuksen tuloksissa oli havaittavissa jakautuneisuutta muissa tutkimuskysymyksissä. Tutkimus toi esille tarpeen sukupuolitietoisesta opetuksen lisäämiseksi opettajankoulutukseen.

Avainsanat: sukupuoli, tasa-arvo, tasa-arvokasvatus, sukupuolitietoisuus, sukupuolisosialisaatio

Sisällysluettelo

Johdanto.....	5
1 Sukupuoli ja sen keskeiset käsitteet tämän tutkimuksen kannalta.....	7
1.1 Sukupuoli.....	7
1.2 Sukupuolten tasa-arvo.....	8
1.3 Sukupuolinormatiivisuus.....	9
1.4 Sukupuolisensitiivisyys.....	9
1.5 Sukupuolisosialisaatio.....	10
2 Sukupuoli sosialisoinnin kohteena.....	11
2.1 Kulttuurinen ja sosiaalinen vaikutus sukupuolikäsityksen kehitykseen.....	11
3 Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa.....	14
3.1 Sukupuolten tasa-arvo koulutuksen tavoitteena.....	14
3.2 Alakouluikäisen lapsen sukupuoli- käsityksen ja -identiteetin kehitys.....	15
3.3 Sukupuoli ja koulumenestys.....	16
3.4 Koulun toimintakulttuuri sukupuolten eroja korostamassa.....	16
4 Tutkimuskysymykset ja -ongelmat.....	20
5 Tutkimuksen toteutus.....	21
5.1 Menetelmä.....	21
6 Tutkimustulokset.....	23
6.1 Kyselyyn vastanneiden kuvailua.....	23
6.2 Mitä luokanopettajaopiskelijat pitävät tasa-arvona koulussa?.....	24
6.3 Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksen mukaan oppilaiden sukupuolella merkitystä koulussa?.....	30
6.4 Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksen mukaan opettajan sukupuolella merkitystä koulussa?.....	33

6.5 Miten luokanopettajaopiskelijat kokevat omat vaikutusmahdollisuudet suhteessa oppilaiden sukupuolikäsitysten ja tasa-arvon kehitykseen?	35
7 Pohdinta.....	37
7.1 Miten luokanopettajaopiskelijat näkevät tasa-arvon koulussa?	37
7.2 Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksien mukaan oppilaiden sukupuolella merkitystä koulussa?	39
7.3 Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksien mukaan opettajan sukupuolella merkitystä koulussa?	40
7.4 Miten luokanopettajaopiskelijat kokevat omat vaikutusmahdollisuutensa oppilaiden sukupuolikäsitysten ja tasa-arvon kehitykseen?	42
7.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	43
7.6 Lopuksi	44
Lähteet.....	45
LIITTEET.....	48
Liite 1: Tutkimuksen saatesanat.....	48
Liite 2: Tutkimuslomakkeen kysymykset.....	49

Johdanto

Opetushallitus julkaisi 2015 oppaan ”Tasa-arvo on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa”. Oppaan mukaan kouluissa tulisi kiinnittää huomiota oppilaiden tasa-arvoiseen kohteluun sukupuolesta riippumatta. Oppaan mukaan opettajan tulee kiinnittää huomiota omiin puhetapoihinsa, eleisiinsä, tekoihinsa ja toimintatapoihinsa ja miten ja mitä viestittää sukupuolesta lapsille. Oppaassa korostetaan, että sukupuoli on vain yksi ominaisuus ihmisessä eikä sitä tulisi korostaa lapsille jatkuvasti ottamalla sitä esille esimerkiksi puheessa. Alakouluikäinen oppilas rakentaa omaa identiteettiään oppijana ja hänet tulisi huomioida yksilönä. (Jääskeläinen, Hautakorpi, Onwen-Huma, Niittymäki, Pirttijärvi, Lempinen & Kajander 2015, 26 - 28.)

Sittemmin syksyllä 2016 Helsingin Sanomien Nyt-liite julkaisi uutisen koskien edellä mainittua Opetushallituksen julkaisua. Uutisessa mainittiin muun muassa ”*Ensi vuoden alusta lähtien Suomen kouluissa ei enää puhuta tytöistä ja pojista, jos kouluille annetut suositukset toteutuvat.*” (Sarhimaa 2016). Sosiaalisessa mediassa nousi tämän jälkeen kohu. Muun muassa Timo Soini otti asiaan kansaa blogissaan seuraavasti ”*Poikia ei saisi kutsua pojiksi, eikä tyttöjä tytöiksi. Vaan etunimellä. Oi aikoja, oi tapoja. Haloo, onko siellä pytingissä valot päällä?*”. Tämän jälkeen Sarhimaa julkaisi Helsingin Sanomien Nyt-liitteessä vastineen (2016) otsikolla ”*Ei, sukupuolia ei olla edelleenkaan kieltämässä kouluissa*”.

Sukupuolitietoinen kasvatus nousi edellä mainitun kohun vuoksi keskustelunaiheeksi. Halusimme tutkia tulevien luokanopettajien näkemyksiä sukupuolten tasa-arvosta koulussa ja omista vaikutusmahdollisuuksista tähän. Lähtökohtana on se, että koulun tavoitteena on tasa-arvoinen opetus ja kasvatus. Tähän velvoittaa Perusopetuksen opetussuunnitelman lisäksi tasa-arvolaki. Opetussuunnitelman mukaan kaiken opetuksen koulussa tulee tukea tasa-arvolain toteutumista. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016, 26.)

Sukupuoli on enemmän kuin vain biologinen systeemi. Sukupuoli jaetaan sosiaaliseen ja biologiseen sukupuoleen. Sosiaalinen sukupuoli käsittää yksilön käsityksen omasta sukupuolestaan ja se kehittyy osana sukupuolisosialisaatiota, johon liittyy kiinteästi kulttuuri, yhteiskunta ja yhteisö. Näin ollen koulu on merkittävässä roolissa oppilaan sosiaalisen sukupuolen kehityksessä. (Vilka 2010, 17, 18; Opetushallitus 2016.)

Sukupuolitietoinen opetus on tärkeää, jotta oppilaat olisivat sukupuolestaan huolimatta tasa-arvoisessa ja arvovapaassa asemassa eri oppiaineiden oppijoina sekä myöhemmin jatkokoulutukseen hakeuduttaessa. Oppilaiden ei tulisi kokea sellaista tunnetta, että he eivät ole tarpeeksi hyviä tai kelpaavia jollekin oppiaineelle tai alalle sukupuolensa vuoksi. Sukupuolitietoinen opetus perustuu sille, että opettajalla on herkkyys tunnistaa yksilöllisyys ja persoonallisuus jokaisessa oppilaassa. (Opetushallitus 2016.) Tästä syystä opettajan tulee tiedostaa omat vaikutusmahdollisuutensa suhteessa oppilaiden sosiaalisen sukupuolen kehitykseen.

Tässä tutkimuksessa selvitämme luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä sukupuolten välistä tasa-arvoa kohtaan. Selvitämme tulevien luokanopettajien näkemyksiä koulussa tapahtuvasta tasa-arvosta, oppilaiden ja opettajan sukupuolen merkityksestä ja heidän näkemyksestä omiin vaikutusmahdollisuuksiin tasa-arvon edistäjinä. Määrittelemme teoriaosuudessa sukupuolen tasa-arvoon liittyvät keskeisimmät käsitteet. Käsittelemme lisäksi sukupuolen kehitystä sosialisatiossa ja koulun asemaa osana tätä prosessia.

1 Sukupuoli ja sen keskeiset käsitteet tämän tutkimuksen kannalta

1.1 Sukupuoli

Sukupuoli voidaan jakaa biologiseen sukupuoleen ja sosiaaliseen sukupuoleen. Biologinen sukupuoli tarkoittaa ruumiillista sukupuolta ja se muodostuu geneettisestä, anatomisesta ja hormonaalisesta sukupuolesta. Lyhyesti kuvailtuna geneettinen sukupuoli tarkoittaa sulusolujen määräämää sukupuolta, johon yksilö kehitys perustuu ja joka määräytyy yksilön syntymässä. Anatomisella sukupuolella sen sijaan tarkoitetaan sukupuolen ulkoisia ja sisäisiä rakenteellisia ominaisuuksia, sukurauhasia. Naisilla nämä ovat muun muassa kohtu ja munasarjat ja miehillä kivekset ja eturauhanen. Hormonaalinen sukupuoli viittaa sukupuolihormoneihin testosteroniin, estrogeeniin ja progesteroniin. Hormonien määrä ja suhde kehossa vaikuttaa siihen kumpaa sukupuolta yksilö on. (Vilkkä 2010, 17, 18.)

Sosiaalisella sukupuolella tarkoitetaan yksilön kokemusta omasta sukupuolestaan. Yksilön kokemus omasta sukupuolestaan voi olla mitä tahansa ja siksi sosiaalisen sukupuolen näkökulmasta on haastavaa määrittellä mies ja nainen. Sosiaalinen sukupuoli kuvaa siis laajemmin sitä miten tuomme oman sukupuolemme esille itselle ja muille. Toisin sanoen sosiaalinen sukupuoli on sitä, että yksilö tekee itse itsensä sukupuoleksi omien tuntemusten perusteella. (Vilkkä 2010, 18, 19.) Sosiaaliseen sukupuoleen liittyy kiinteästi roolit, käyttäytyminen ja sukupuoli-identiteetin rakentuminen sosiaalisessa ympäristössä. Sosiaalistuessaan sukupuoleensa lapset oppivat omaa sukupuoltaan koskevia sääntöjä ja tehtäviä. (Syrjäläinen & Kujala 2010, 30.)

Yksilö toteuttaa sosiaalista sukupuoltaan usein näennäisesti yksinkertaisimmalla tavalla eli valitsemalla biologisen sukupuolensa stereotypian. Sosiaalinen sukupuoli ilmentää siis usein kulttuurisesti hyväksyttävää tapaa toimia ja olla. Kulttuuriset ja sosiaaliset rakenteet kuten perhe ja koulu muovaavat ja kasvattavat yksilön sosiaalisesti hyväksyttävään rooliin olla omaa biologista sukupuoltaan. (Vilkkä 2010, 18, 19.) Voidaan ajatella, että koulussa juuri opettajilla on suuri rooli lasten sosiaalisen sukupuolen kehityksen muotoutumisessa.

Behavioristisen oppimisenäkemyksen näkökulmasta voidaan tarkastella sukupuolen jaotteluun liittyviä asioita. Behavioristisen oppimiskäsityksen mukaan, ihmisellä on luontainen kyky oppia mallista. Tällaista käyttäytymistä kutsutaan mallioppimiseksi. Ihminen oppii ympäristönsä mallien mukaista käyttäytymistä esimerkiksi sukupuolijaotteluun liittyvistä käyttäytymisen malleista. (Husso & Heiskala 2016, 41 - 42.) Näin ollen on tärkeää, että opettajat tiedostavat, kuinka suuri vaikutus heidän toiminnallaan on oppilaisiin ja heidän sukupuolikäsitysten muodostumiseen ja sitä kautta minäkuvan muodostumiseen. Chick, Heilman-Houser ja Hunterin (2002) tutkimuksen mukaan opettajat kohtelevat lapsia sukupuolistereotyyppien mukaisesti (Chick ym. 2002, 150). Koulun arkipäivässä tulee vastaan paljon tilanteita, joissa opettaja voi itse omalla toiminnallaan vaikuttaa siihen kuinka paljon sukupuolistereotyyppit tulevat oppilaille näkyviksi.

1.2 Sukupuolten tasa-arvo

Sukupuolten välisellä tasa-arvolla tarkoitetaan sitä, että erilaisilla ihmisillä tulee olla samanlainen arvo. Tasa-arvo ei siis tarkoita ihmisten samanlaisuutta tai samanlaistamista. Tasa-arvoisessa tilanteessa yksilö otetaan huomioon ja hän voi vaikuttaa omana itsenään eikä sukupuolensa edustajana, koulussa työelämässä, yhteiskunnassa ja perheessä. (Suomen liikunta ja urheilu 2011, 12, 13.)

Sukupuolten välisen tasa-arvon määrittelyssä voidaan käyttää kolmea näkökulmaa. Ensimmäinen näkökulma on muodollinen tasa-arvo. Tässä sukupuolten tasa-arvoa määrittelevässä näkökulmassa on kyse siitä, että säädökset ja ohjeet koskevat samalla tavalla miehiä, että naisia. Toisessa, ensimmäistä näkökulmaa täydentävässä näkökulmassa, on kyse mahdollisuuksien tasa-arvosta. Tämä tarkoittaa naisten ja miesten samanlaisen arvostuksen ja mahdollisuuksien takaamista. Viimeinen näkökulma on nimeltään toteutunut tasa-arvo. Jotta tämä tasa-arvon kohta toteutuisi, pitää tunnistaa ja todeta eriarvoisuuden tilanne ja muuttaa käytänteet toimiviksi sukupuolten välisen tasa-arvon mukaisesti. (Syrjäläinen & Kujala 2010, 29 - 30.)

Sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvobarometrin mukaan suomalaiset pitävät yhä miesten asemaa yhteiskunnassa parempana verrattuna naisiin. Kuitenkin on havaittavissa, että suomalaiset uskovat tasa-arvon paranevan seuraavan kymmenen vuoden aikana.

Barometrin mukaan ajatellaan, että tasa-arvon parantuminen ajaa sekä naisten että miesten etua. (Kiianmaa 2012, 15, 17.)

1.3 Sukupuolinormatiivisuus

Sukupuolinormatiivisuus viittaa niihin kirjoittamattomiin sääntöihin ja stereotypioihin, joiden mukaan yhteiskunnassamme on jaoteltu ihmiset kahtiajakoisesti miehiin ja naisiin. Ennen kaikkea sukupuolinormatiivisuus viittaa siihen, että naisten ja miesten tulee yhteiskunnan normien mukaan käyttäytyä sukupuolelleen tyypillisellä tavalla. (Seta ry. 2016.) Sukupuolinormatiivisuuteen liittyy se, millaiset ominaisuudet, toimintatavat ja itseilmaisu on hyväksyttävää ja tavallista. Sukupuolinormit tulevat esille esimerkiksi lausahduksessa “eiväthän pojat itke”. (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -hanke 2017.)

Sukupuolinormit voivat muodostua ongelmallisiksi silloin, kun yksilö ei koe halua toteuttaa näitä normeja. Tällöin yksilö voi kokea huonommuuden tunnetta ja ahdistusta. Tämä ongelma syntyy siitä, että luodut normit ovat liian jäykkiä. Normit ovat muotoiltavissa ja näin ollen sukupuolinormeja olisi mahdollista rikkoa ja muokata. (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -hanke 2017.)

1.4 Sukupuolisensitiivisyys

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa sukupuoleen kohdistettujen oletusten tunnistamista arjessa ja puhetoissa. Sukupuolisensitiivinen toiminta kyseenalaistaa esimerkiksi arkisessa toiminnassa ja puheessa toistettuja sukupuoliroolien yleistyksiä kuten “tytöt leikkivät prinsessoja” ja “pojat tykkäävät pyssyleikeistä”. Sukupuolisensitiivisyydessä ymmärretään sukupuoliroolit historiallisina ja ajassa muuttuvina asioina. Sukupuolisensitiivisyyden synonyyminä käytetään termiä sukupuolitietoisuus. (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -hanke 2017.)

Opetushallitus on julkaissut ohjeet sukupuolitietoisesta opetuksesta. Opetushallituksen mukaan sukupuolitietoinen opetus perustuu opettajan sensitiivisyydelle tunnistaa jokaisen oppilaan yksilöllisyys ja persoonallisuus. Opetuksessa ei tulisi sosiaalistaa oppilasta hänen biologiseen sukupuoleensa. Koulumaailmassa oppilaita tulisi kannustaa yksilöllisiin valintoihin ja samalla välttää perinteisiä tyttö-poika -ryhmiä.

Sukupuolittietoinen opetus on tärkeää siitä syystä, että sen avulla voidaan ehkäistä tulevaisuudessa opiskelu- ja työelämässä ulkopuolelle jäämistä eli segregatiota. Sukupuolittietoisuudella luodaan tytöille ja pojille paremmat mahdollisuudet sijoittua ja menestyä myöhemmässä työelämässä myös sukupuolelleen epätyypillisellä tavalla. (Opetushallitus, www-lähde.)

1.5 Sukupuolisosialisaatio

Sukupuolisosialisaation avulla sukupuolten välistä epätasa-arvoa ja jakautuneisuutta ylläpidetään ja uusinnetaan. Yhteiskunnassa miehiin ja maskuliinisuuteen liittyvät normit nähdään arvostettuina ja tavoittelemisen arvoisena, kun taas feminiinisuuden liitetyt asiat ovat vähemmän arvostettuja. Näin yhteiskunta muodostuu hierarkkiseksi järjestelmäksi, jossa sukupuolten erot korostuvat. Tästä johtuu, että naisen hyväksyttävämpää omaksua miesten elämänpiiriin liittyviä asioita kuin toisinpäin. (Teräs 2005, 61.) Sinkkosen mukaan (2012) sukupuoli on luotu kokonaisuus, jossa lapsi saa kiitosta, kun hän ilmentää biologisen sukupuolensa tyypillistä käyttäytymistä (Sinkkonen 2012, 13.)

Sinkkonen (2012) esittelee keinoja, joiden avulla on mahdollista rikkoa yhteiskunnan sukupuolten eroja korostavia käytänteitä. Sinkkonen esittelee yhtenä keinona sen, että lapset kasvatetaan pois perinteisistä sukupuolirooleista, joita yhteiskunta ikään kuin pakottaa lapsille. Lisäksi Sinkkosen mukaan mahdollisuutena on se, että yleisesti yhteiskunnassa luovutaan kahden sukupuolen jaosta ja ymmärretään, että sukupuoli rakentuu usealla eri tavalla. (Sinkkonen 2012, 14.)

2 Sukupuoli sosialisointin kohteena

Sukupuolen kehityksestä on olemassa laajasti erilaisia teorioita. Esittelemme tässä muutamia tämän tutkimuksen kannalta merkityksellisimpiä teorioita sukupuolen kehitykseen. Avaamme tässä tutkijoiden löytämiä syitä siihen miksi yksilö, aikuinen tai lapsi, käyttäytyy sukupuoliroolien mukaisesti ja mitkä tekijät siihen ovat vaikuttaneet ja yhä vaikuttavat.

2.1 Kulttuurinen ja sosiaalinen vaikutus sukupuolikäsityksen kehitykseen

Yksilö muodostaa kulttuurisen sukupuolen ympäröivän maailman asettamien odotusten mukaan. Ympäröivä kulttuuri välittää yksilölle ennakkoluuloja, odotuksia ja mielikuvia yksilön biologisesta sukupuolesta. Lapsi aistii jo varhain, että häneen kohdistuu tietynlaisia sukupuoliroolien odotuksia. Kulttuurin avulla lapset oppivat luokittelemaan asioita tyttöjen ja poikien asioihin sekä ymmärtävät kulttuuriset sukupuolistereotyytiat. (Syrjäläinen & Kujala 2010, 30.) Kouluikäinen lapsi viettää suuren osan päivästänsä koulussa ja juuri koulu on lapselle merkittävä vaikutusympäristö. Näin voidaan ajatella, että lapsi saa sukupuoleen kohdennettuja vaikutteita, odotuksia ja roolimalleja juuri koulusta. Siegler ym. (2014) mukaan kulttuurin vaikutuksista lapsen sukupuolen kehityksen voidaan lähestyä kahden teorian avulla. Nämä teoriat ovat bioekologinen systeemiteoria sekä sosiaalisen roolin teoria. (Siegler ym. 2014, 606.)

Bioekologinen systeemiteoria on Bronfenbrennerin kehittämä teoria yksilön kehitymisestä vuorovaikutuksessa ympäristön ja toisten ihmisten kanssa. Bronfenbrenner jakaa yksilön ympäristön kolmeen tasoon mikro-, meso-, ja makrosysteemiin. Mikrosysteemi on näistä lähimpänä yksilöä. Mikrosysteemiin liittyy se vaikutus minkä yksilö saa, kun hän on suoraan tekemisissä toisen ihmisen kanssa tietyssä ympäristössä. Toisin sanoen mikrosysteemi käsittää yksilön lähikontaktit (Bronfenbrenner 1996, 7.) Mikrosysteemi voi olla esimerkiksi yksilön koti, koulu ja vertaisryhmä. Mikrosysteemiä tarkasteltaessa on tärkeää ottaa huomioon kehittyvän yksilön ympäristössä muiden läsnä olevien henkilöiden ominaisuudet ja piirteet, jotka vaikuttavat yksilön kehitykseen. (Bronfenbrenner, 1997, 263, 264.)

Makrosysteemi tarkoittaa laajemmin yksilön ympäristöä ja hänen kehitykseensä vaikuttavia tekijöitä kuten elämäntapoja, vaaroja, mahdollisuusrakenteita ja sosiaalisen vuorovaikutuksen muotoja. Konkreettisesti makrosysteemiin liittyy muun muassa yksilön asuinpaikka, sosiaaliluokka ja aikakauden vallitsevat ajatukset. (Bronfenbrenner 1997, 265, 266.) Makrosysteemi käsittää myös yksilöä ympäröivän kulttuurin ja alakulttuurit (Bronfenbrenner 1996, 8).

Mesosysteemi käsittää ne sosiaaliset instituutiot ja organisaatiot, jotka vaikuttavat yksilöön. (Bronfenbrenner 1996, 8.) Nämä kolme yksilön kehitykseen vaikuttavaa tasoa vaikuttavat luonnollisesti myös yksilön sukupuolen kehittymiseen. Voidaan ajatella, että mikrotasolla etenkin yksilön kodilla, kavereilla ja koululla ja näissä vallitsevilla mielipiteillä ja odotuksilla on tässä suuri merkitys. Makrotasolla puolestaan yksilöön vaikuttaa yleisesti hänen aikakautenaan kulttuurisesti vallitsevat ajatukset kuten se, millainen käsitys miehestä ja naisesta on vallalla, sekä mikä on suotava tapa edustaa omaa sukupuoltaan.

Siegerin ym. (2010) mukaan sosiaalisen roolin teoria kytkeytyy lapsen sukupuolen kehitykseen sukupuolten kulttuuristen roolien kautta. Perheissä ja laajemmin yhteiskunnassa miehiltä ja naisilta sekä työiltä ja pojilta odotetaan erilaista käyttäytymistä ja erilaisia rooleja. Esimerkiksi politiikan, tieteen ja teknologian on perinteisesti ajateltu olevan miesten alaa ja naiset ovat olleet näillä aloilla aliedustettuina. (Sieger ym. 2014, 607.)

Sukupuolten väliset erot synnyttävät uskomuksia sukupuolten välisestä käyttäytymisen eroista ja näiden pohjalta syntyy sosiaalisia rooleja. Sukupuolille asetetut roolit syntyvät, kun ihmiset havainnoivat sukupuolille tyypillisiä käyttäytymisen muotoja. Nämä käyttäytymisen muodot ovat yleisesti hyväksytyjä uskomuksia sukupuolesta ja stereotyyppioita. Sukupuoliroolit syntyvät sosiaalisen roolin teorian mukaan siis kulttuurisesti. Sosiaaliset roolit ovat tärkeä osa jokaista kulttuuria ja yhteisöä ja ne ovat osa sosiaalista strukturia. Yleisesti hyväksyttävää on, että jokainen yhteisön jäsen käyttäytyy jonkun hyväksytyn roolin mukaan. (Eagly & Wood 2016, 459, 467.)

Sukupuoliroolit vaikuttavat yksilön minäkuvan kehitykseen. Yksilö identifioi itsensä naiseksi tai mieheksi. Yksilö muokkaa sukupuoliroolien avulla omaa minäkuvaansa kulttuurisessa kontekstissa. Yksilö saa vaikutteita ympäristöstä ja omaksuu havaitsemiaan hyväksytyjä tapoja olla nainen tai mies. Kulttuurilla on merkittävä

vaikutus sukupuoli-identiteetin kehitykseen. Sukupuoliroolien kannalta epätavallisessa ympäristössä kasvanut yksilö ei välttämättä sisäistä perinteisiä sukupuolinormeja. (Eagly & Wood 2016, 468.)

3 Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa

3.1 Sukupuolten tasa-arvo koulutuksen tavoitteena

Tasa-arvolain (609/1986, 232/2005) tarkoitus on edistää naisen ja miehen tasa-arvoa ja estää sukupuolesta johtuvaa syrjintää. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin perustuvaa syrjintää. Lain mukaan viranomaisen tulee kaikessa toiminnassa edistää tasa-arvon tapahtumista naisten ja miesten välillä. Laissa miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta koulutuksessa todetaan seuraavasti:

“Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.” (5 §)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan opetuksen ja opetettavan materiaalin tulee tukea tasa-arvolain toteutumista. Opetussuunnitelman arvopohja on lisäksi sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävää. Opetussuunnitelmassa sanotaan muun muassa, että jokainen oppilas on ainutlaatuinen ja arvokas juuri omana itsenään. Jokaisella oppilaalla on lisäksi oikeus tulla kuulluksi ja arvostetuksi. Perusopetuksen tulee tukea oppilaan kasvua ihmisyyteen ja se rakentuu ihmisoikeuksien ja elämän kunnioittamiselle. Opetussuunnitelman mukaan perusopetuksen toimintaa ohjaa tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate. Opettajien tulisi opetussuunnitelman mukaan ottaa toiminnassaan huomioon aikuisen toiminnan vaikutuksen ja arvojen siirtymisen oppilaisiin. Tämän huomioiminen on tärkeää siksi, että opettaja ja koulu voi tahtomattaan osana toimintakulttuuria siirtää sukupuolirooli -ajattelua oppilaille. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 14 - 16, 26.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) on jaettu seitsemään laaja-alaiseen kokonaisuuteen. Näistä erityisesti kohdassa L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys, viitataan sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Opetussuunnitelmassa todetaan, että oppilaita ohjataan ja tuetaan ammatilliseen kiinnostukseen sekä jatko-opiskelumahdollisuuksien

pohtimiseen oppilaiden omien lähtökohtien mukaan tiedostaen samalla perinteisten sukupuoliroolien vaikutukset. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 24.)

3.2 Alakouluikäisen lapsen sukupuoli- käsityksen ja -identiteetin kehitys

Koulutaipaleen alkuvuosina sukupuoli on vahvasti esillä muun muassa lasten leikeissä, joten tällöin on helppo säädellä ja tukea lapsen sukupuoli-identiteettiä. Opettajien tulisikin tietoisesti alkaa työstämään sukupuolten välistä tasa-arvoa, kun siihen on vielä erinomainen mahdollisuus (Bhana 2011, 107.) Noin seitsemän vuoden iässä lapsella on lujittunut käsitys sukupuolesta. Vaikka lapsella on vielä tässä iässä vahvasti stereotypisoitunut käsitys sukupuolesta, hän kykenee jo jossain määrin joustamaan niistä ajatuksista. Lapsi voi esimerkiksi huomata, etteivät kaikki tytöt käytä mekkoja. (Siegler ym. 2014, 610.)

Sieglerin ym. (2014) mukaan 9 - 10 vuoden iässä lapsi ymmärtää selkeämmin, että sukupuoli on sosiaalinen luokka. Lapset näkevät siis sukupuolen sosiaalisena luomuksena, joka ei välttämättä ohjaile yksilön mielenkiintoja. Jotkut lapset kokevat tässä iässä jo sen, että jokaisella lapsella pitäisi olla oikeus toimia omia mielenkiinnon kohteitaan toteuttaen sen sijaan, että toimisi perinteisen sukupuoliroolin edellyttämällä tavalla. (Siegler ym. 2014, 610.)

Brinkmanin, Rabensteinin, Rosén ja Zimmermanin tutkimuksen (2014) mukaan lapset toimivat aktiivisesti sukupuoliroolien ilmentämisessä. Lapset tekevät tietoisesti valintoja siitä, miten ilmentävät sukupuoli-identiteettiään. Kuitenkaan lapset eivät halua tulla paheksunnan kohteeksi rikkomalla liikaa perinteisiä sukupuolirooleja. (Brinkman ym. 2014, 846, 847.)

Voidaankin ajatella, että opettajalla on merkittävä rooli oppilaan sukupuolikäsityksen kehittämisessä. McGrathin ja Sinclairin (2013) tutkimuksen mukaan oppilaat pitävät opettajan sukupuolta merkityksellisenä asiana koulussa. Oppilaiden on helpompi samaistua samaa sukupuolta olevaan opettajaan. Oppilaat kokevat lisäksi, että opettaja ymmärtävää heitä ja heidän käyttäytymistään paremmin, kun opettaja on samaa sukupuolta oppilaan kanssa. (McGrath & Sinclair 2013, 541, 542.)

3.3 Sukupuoli ja koulumenestys

PISA-tutkimuksista saadaan tietoa oppilaiden koulutaitojen osaamisesta. Vuoden 2015 tulleista PISA-tuloksista nähdään, että tyttöjen ja poikien välillä ei ilmene koulutuksellista tasa-arvoa. Kaikista OECD-maista juuri Suomessa tyttöjen ja poikien välillä oli suurin ero tasa-arvon suhteen sukupuolten välillä. Luonnontieteissä pojat menestyivät tyttöjä paremmin, mutta lukutaidossa ja matematiikassa tytöt pärjäsivät poikia paremmin. Erityisesti sukupuolten välinen ero näkyy lukutaidossa, sillä tyttöjen ja poikien välinen ero vastaa noin vuoden eroa kyseisen oppimäärän hallinnassa koulussa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 44 - 52.)

Opetushallituksen selvityksen (2013) mukaan tyttöjen ja poikien koulumenestyksen erot eri oppiaineissa ovat kulttuuristen sukupuolistereotyyppien mukaiset. Äidinkielessä tytöt menestyvät tilastollisesti merkitsevästi paremmin kuin pojat. Ero tyttöjen ja poikien välillä on suuri tyttöjen eduksi. Lisäksi tyttöjen asennoituminen äidinkieleen on myönteisempi kuin pojilla. Tytöt myös pitävät äidinkieltä hyödyllisempänä kuin pojat. Sen sijaan matematiikan osaaminen on opetushallituksen selvityksen mukaan tyttöjen ja poikien välillä tasaisempaa. Joissakin osa-alueissa kuten päässälaskussa pojat menestyvät tyttöjä paremmin. Tytöt ja pojat arvottavat molemmat matematiikkaa yhtä hyödyllisenä. (Jaakku-Sihvonen 2013, 7, 11.)

Taito- ja taideaineissa on opetushallituksen (2013) mukaan eroja tyttöjen ja poikien välillä. Kuvaamataidon osalta tytöt kokivat poikia enemmän oppiaineen miellyttäväksi. Tytöt myös pitivät kuvaamataitoa hyödyllisempänä oppiaineena kuin pojat. Myös musiikissa tytöt menestyivät poikia paremmin. Sen sijaan käsityössä ei ollut eroa tyttöjen ja poikien osaamisella. Tytöt ja pojat myös pitivät käsityöstä oppiaineena molemmat yhtä paljon. (Jaakku-Sihvonen 2013, 14.)

3.4 Koulun toimintakulttuuri sukupuolten eroja korostamassa

Opetuksen järjestämistä ohjaavat erilaiset velvoitteet, joista kerrotaan perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2014). Suomen perustuslakiin ja yhdenvertaisuuslakiin vedoten perusopetuksen opetussuunnitelmassa painotetaan, että peruskouluilla on velvollisuus huolehtia siitä, että jokaisella ihmisellä on samat mahdollisuudet koulutukseen sukupuoleen katsomatta. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 14.)

Peruskoulun aikana käsitys omasta sukupuoli-identiteetistä kehittyy. Koulussa näkyvät arvot ja käytänteet edistävät ja tukevat oppilaan oman identiteetin kehittymistä. (Perusopetuksen opetussuunnitelma perusteet 2014, 28.)

Koulumaailmassa vallitsevaa arvojen ja asenteiden kulttuuria kutsutaan toimintakulttuuriksi. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.) Riitaojan (2013) mukaan koulun toimintakulttuuri tuottaa sukupuolten välistä eroavaisuutta monin tavoin muun muassa puheissa ja käytänteissä. Riitaojan tutkimuksessa havaittiin, että sekä koulun henkilökunta, että oppilaat toisintavat edelleen näitä totuttuja sukupuolta jaottelevia käytänteitä. Joskus oppilaat yrittävät poiketa näistä sukupuolistereotyyppisistä asemista, jotka tytöille ja pojille on asetettu, toimimalla sukupuolelle poikkeavalla tavalla. Riitaojan tutkimus sijoittuu alakouluun, joten jo hyvin nuorilla lapsilla on nähtävissä sukupuolistereotyyppisiin perustuva ajatusmaailma, jota koulun toimintakulttuuri tuottaa ja josta on vaikea poiketa. (Riitaoja 2013, 176, 179.)

Tainion, Palmun ja Ikävalkon mukaan (2010) koulussa tytöille ja pojille luodaan helposti rooleja, jotka vastaavat biologisen sukupuolen stereotyyppiä. Tytöt ovat esimerkiksi kilttejä ja rauhallisia ja he tekevät koulutyöt tunnollisesti. Sen sijaan pojat ovat poikia, he ovat reippaita ja äänekkäitä. Näiden roolien avulla tytöt ja pojat johdatellaan kohti hyväksyttävää tyttöyttä ja poikuutta. (Tainio, Palmu & Ikävalko 2010, 17.) Opettajalla on merkittävä rooli alakoulussa näiden roolien ylläpitäjänä tai vastaavasti heikentäjänä. Opettajalla voi vaikuttaa näihin rooleihin esimerkiksi sen kautta, miten hän kohtelee oppilaita. Ajatteleeko opettaja itse, että pojat ovat poikia ja antaa heidän tekemisten mennä läpi sormien, kun vastaavasti tyttöjen on oltava rauhallisia ja tunnollisia.

Opettaja voi pyrkiä tunnistamaan ja tulemaan tietoiseksi erilaisista omaa ajattelua ohjaavista oletuksista. Nämä tulevat usein esille siinä kielessä, jota luokkahuoneessa käytetään. (Tainio ym. 2014, 18.) Tainion (2009) mukaan luokkahuoneissa vallitsee omanlaisensa kulttuuri puhutteluun. Opettaja puhuttelee luokassa helposti sukupuolinimikkeiden mukaisesti. Tämä liittyy yleensä työrauhan saavuttamiseen. Useimmiten sukupuolistuneen puhuttelun kohteena ovat pojat. Tämänlainen puhuttelu vahvistaa käsitystä sukupuolen sisäisestä samankaltaisuudesta ja samalla myös sukupuolten välisestä erosta. (Tainio 2009, 157, 158.) Alakoulussa tyttöjä ja poikia ryhmitellään usein muodollisesti tyttö- ja poikaryhmiksi. Opettaja saattaa esimerkiksi ohjata tytöt ja pojat omiin opetusryhmiinsä tai jakaa lapset tyttö-poika -pareiksi. Näin

opettaja yleistää tyttöjen toimivan tietyllä tavalla ja poikien toisella. Koulu voi siis olla paikka, jossa selkeästi korostetaan lapsen sukupuolta ja ohjataan häntä tiettyyn suuntaan oman sukupuolensa edustajana. Tällainen sukupuolijakoa korostava ilmapiiri voi olla lapselle ahdistava, kun hän ei saa toteuttaa omaksi kokemaansa sukupuolta silloin, kun hänen sosiaalinen sukupuolensa ei vastaa sukupuolinormia. (Lehtonen 2010, 91, 92.)

Alakoulun toimintakulttuurin yksi selvimmistä sukupuolijakoa ilmentävistä tekijöistä on käsityöopetuksen ja liikunnan opetuksen sukupuolijaottelu. Koululiikunnassa sukupuolen ruumiillisuus korostuu. Kaikki toiminta tapahtuu liikuntatunnilla ruumiillisesti, kun muilla tunneilla yleensä vain suullisesti tai kirjallisesti. Yleensä liikuntatunnit ovat vielä erikseen tyttöryhmille ja poikaryhmille. On tavallista, että liikuntatunnin opettaja on samaa sukupuolta oppilasryhmän kanssa. Samalla kun liikunta korostaa eri sukupuolia, antaa se mahdollisuuden myös purkaa sukupuoleen liittyviä stereotypioita. (Berg 2010, 82.) Opettaja voi rikkoa omalla käyttäytymisellään perinteisiä sukupuolistereotypioita ja näin kehittää sukupuolten välistä tasa-arvoa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan liikunnanopetuksen tulee olla tasa-arvoa edistävää (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 148).

Grayn ja Leithin (2004) tutkimuksen mukaan suurin osa opettajista pitää ongelmana sitä, että oppilaita kohdellaan sukupuolistereotypisoituneesti. Opettajat myös uskovat, että heidän vastuullaan on stereotyyppien haastaminen ja niiden muuttaminen. Kuitenkin sukupuolten stereotypisoitunut kohtelu on matalalla opettajien tärkeysjärjestyksessä. (Gray & Leith 2004, 10, 12.)

Huhta (2003) on tutkinut opettajankoulutuslaitoksen opettajien sekä normaalikoulun opettajien näkemyksiä sukupuolten tasa-arvosta. Huhdan tutkimuksen mukaan opettajankouluttajat pitivät suurimpana koulun tasa-arvo -ongelmana luokanopettajien naisennemmistöä. Tutkimuksessa tuli esiin, että opettajan motivaatio on tärkeämmässä roolissa sukupuolten välistä tasa-arvoa edistettäessä, kuin se kumpaa sukupuolta opettaja on. Vaikka opettajan motivaatiota pidetään tärkeämpänä kuin sukupuolta, silti tutkimuksessa nousi esille se, että miehiä toivottiin enemmän sekä kentälle opettajiksi, että opettajaopiskelijoiksi. Opettajankouluttajat kuitenkin pitivät Huhdan mukaan tasa-arvon edistämistä tärkeänä opettajankouluttajien tehtävänä. (Huhta 2003, 52 - 54.)

Mielenkiintoinen havainto Huhdan (2003) tutkimuksessa opettajien näkemyksistä sukupuolten tasa-arvoa kohtaan on se, että löytyy opettajia, joiden mielestä sukupuolten

välisestä tasa-arvosta ei tarvitse puhua, sillä se on jo heidän mielestään toteutunut. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista opettajista oli kylläkin eri mieltä. (Huhta 2003, 35.) Huhdan tutkimuksen mukaan opettajat eivät koe oppilaiden sukupuolella olevan merkitystä koulumaailmassa. Kuitenkin tyttöjen ja poikien välistä eroa oppimistuloksissa opettajat selittävät stereotyyppien mukaan sillä, että tytöt ovat ahkeria ja tunnollisia ja pojat sen sijaan ovat lahjakkaita. (Huhta 2003, 44 - 45.)

Kouluntoimintakulttuuri siis ilmentää ja ylläpitää sukupuolten välisiä stereotyyppioita ja luokittelua. Opettajilla on suuri merkitys toimintakulttuurin rakentumisessa ja siksi mielenkiintoista onkin, miten tulevat luokanopettajat arvottavat sukupuolten välisen tasa-arvon, ja onko sen ajaminen heidän mielestään merkityksellistä. Aikaisempi tutkimus koskien opettajan näkökulmaa sukupuolten välistä tasa-arvoa kohtaan on niukkaa ja siitä syystä on tarvetta tämän kaltaiselle tutkimukselle.

4 Tutkimuskysymykset ja -ongelmat

Tässä tutkimuksessa tarkoituksena on selvittää luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä sukupuolten välistä tasa-arvoa kohtaan. Tätä kysymystä pyrimme selvittämään seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. Miten luokanopettajaopiskelijat näkevät tasa-arvon koulussa?
2. Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksen mukaan oppilaiden sukupuolella merkitystä koulussa?
3. Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksen mukaan opettajan sukupuolella merkitystä koulussa?
4. Miten luokanopettajaopiskelijat kokevat omat vaikutusmahdollisuutensa suhteessa oppilaiden sukupuolikäsitysten ja tasa-arvon kehitykseen?

Näiden teemojen kautta teimme kyselylomakkeen, jonka kysymysten avulla pyrimme saamaan vastauksen tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymyksiä kautta pyrimme saamaan vastauksia luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiin sukupuolten välistä tasa-arvoa kohtaan koulussa.

5 Tutkimuksen toteutus

5.1 Menetelmä

Tutkimuksen aineisto kerättiin sähköisesti Webropol -kyselylomakkeen kautta syksyllä 2017. Kysely suljettiin, kun otoskoosta tuli riittävän suuri. Kyselylomakkeen avulla selvitettiin vastaajien taustamuuttujat, joita olivat ikä, sukupuoli, vuosikurssi, työkokemus ja vanhemmuus. Lisäksi kyselylomakkeessa oli yksi avoin kysymys ja 22 arvoja ja asenteita mittaavaa viisiportaikkoista Likert -asteikollista väittämää. Väittämät laadittiin niin, että niillä pyrittiin tutkimaan kaikkia tutkimusongelman teemoja monipuolisesti. Eri teemoja tutkivat kysymykset sekoitettiin ja ne olivat kyselylomakkeella satunnaisessa järjestyksessä. Kyselylomakkeen täyttämässä ei ollut aikarajoitusta.

Tutkimuskysymystä ”Miten luokanopettajaopiskelijat näkevät tasa-arvon koulussa?” tutkittiin kahdeksan väittämän avulla sekä yhdellä avoimella kysymyksellä. Kaksi väittämistä jätettiin tutkimuksen analysoinnista pois johtuen siitä, etteivät ne vastanneet tarpeeksi täsmällisesti tutkimuskysymykseen.

Tutkimuskysymystä ” Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksen mukaan oppilaiden sukupuolella merkitystä koulussa?” tutkittiin kuuden Likert-asteikollisen väittämän avulla. Tutkimuskysymystä ”Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksen mukaan opettajan sukupuolella merkitystä koulussa?” tutkittiin neljän väittämän avulla. Tutkimuskysymystä ”Miten luokanopettajaopiskelijat kokevat omat vaikutusmahdollisuutensa suhteessa oppilaiden sukupuolikäsitysten ja tasa-arvon kehitykseen?” tutkittiin puolestaan kolmen väittämän avulla.

Pyyntö vastata Webropol -kyselylomakkeeseen lähetettiin sähköpostitse Rauman Opettajankoulutuslaitoksen luokanopettajakoulutuksen sähköpostilistalle. Sähköpostilistalla ovat kaikki ne opettajankoulutuslaitoksen opiskelijat, jotka ovat siihen liittyneet. Saimme tämän aineistonkeruutavan ansiosta 60 sattumanvaraisesti valikoitunutta luokanopettajaopiskelijan vastausta.

Teorian perusteella tutkimuskysymykset jaoteltiin neljäksi teemaksi ja kyselyn kysymykset jaoteltiin näihin teemoihin. Kyselyn sulkemisen jälkeen aineisto siirrettiin Webropol -alustalta exceliin, josta se siirrettiin SPSS IBM Statistics -ohjelmaan. SPSS -

ohjelman avulla aineistosta tehtiin frekvenssi–analyysijä. Saatujen frekvenssien tilastollinen merkitsevyys testattiin khiin neliö homogeenisuus – testin kautta. Teemoihin pohjautuvista kysymyksistä muodostettiin edellä mainitunlaisesti kysymysjoukkoja.

Avoimien kysymysten analysoinnissa käytimme aineistolähtöistä analyysia. Avoimet vastaukset teemoiteltiin aineistolähtöisesti kyselyyn vastanneiden vastauksista. Tuomen ja Sarajärven (2013) mukaan aineistolähtöistä analyysia voi lähestyä usealla eri tavalla, mutta tarkoituksena on kuitenkin löytää aineistosta teemoja (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101). Teemoittelimme avoimet vastaukset niin, että saadusta aineistosta teemoiteltiin yläkategorioita ja alakategorioita etsimällä aineistosta samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia. Aloitimme teemoittelun niin, että luimme kaikki avoimet vastaukset yksitellen. Tämän jälkeen yhdistelimme samoja sisältöjä sisältäneitä vastauksia yhteen ja havaitsimme, että vastauksista löytyi selvästi neljä teemaa. Havaitsimme, että vastauksista löytyi myös teemojen välisiä yhtäläisyyksiä ja näin ollen muodostimme alateemoja. Aineistosta löydettiin siis teemoittelun avulla neljä pääkategoriaa sekä viisi alakategoriaa, joiden vastauksissa yhdistyi kahden pääkategorian teemoja.

6 Tutkimustulokset

6.1 Kyselyyn vastanneiden kuvailua

Kyselyyn vastasi 60 luokanopettajaopiskelijaa (ks. taulukko 1). Naiset olivat vastanneet kyselyyn aktiivisemmin kuin miehet ja vastanneista 45 on naisia ja 15 miehiä. Kyselyyn vastanneista 21 on 18 - 23 –vuotiaita, 25 on 24 - 29 -vuotiaita, viisi vastanneista ilmoitti olevansa 30 - 35 –vuotiaita, vastanneista viisi ilmoitti olevansa 36 - 41 –vuotiaita ja neljä vastaajaa ilmoitti olevansa 42 - 47 – vuotiaita. Yli 47 – vuotiaita vastaajia ei osunut otokseen. Vastaajista kuudellatoista on lapsia ja vastaavasti 44 ei ole lapsia.

Kyselyyn vastanneista opiskelijoista yhdeksän ilmoitti olevansa ensimmäisen vuosikurssin opiskelija. Kuusitoista kyselyyn vastanneista opiskelijoista ilmoitti olevansa toisella vuosikurssilla. Kolmannen vuosikurssin opiskelijoiksi ilmoitti itsensä seitsemän kappaletta ja neljännen vuosikurssin opiskelijoita vastasi kuusi kappaletta. Toiseksi eniten vastaajia oli viidenneltä vuosikurssilta, yhteensä neljätoista kappaletta. Muun vuosikurssin opiskelijaksi itsensä ilmoitti kahdeksan vastaajaa. Kyselyn analysoinnissa yhdistimme muun vuosikurssilaiset viidennen vuosikurssin opiskelijoihin, sillä kaikki muun vuosikurssin opiskelijat ilmoittivat olevansa joko erillismaisteri-opiskelijoita tai suuremman vuosikurssin kuin viisi opiskelijoita.

Kyselyyn vastanneilta opiskelijoilta kysyttiin lisäksi opetusalan työkokemusta. Työkokemukseksi laskettiin myös lyhyet ja pitkät sijaisuudet, joiden yhteiskestosta pyydettiin lyhyttä arviota. Vastaajista kymmenen ilmoitti, ettei ole lainkaan opetusalan työkokemusta. Vastaajista 24 ilmoitti, että heillä on opetusalan työkokemusta alle vuosi. Vastaajista 21 ilmoitti työkokemuksekseen 1 – 5 -vuotta. Yksi vastaaja ilmoitti työkokemuksekseen 5 - 10 vuotta ja neljä ilmoitti yli kymmenen vuotta.

Vastauspyyntö kyselyyn lähetettiin sähköpostitse luokanopettajaopiskelijoille, jotka opiskelevat Turun yliopistossa Rauman Opettajankoulutuslaitoksessa. Kysely lähetettiin vain kerran ja on siitä syystä saattanut jäädä osalta huomaamatta.

TAULUKKO 1. Kyselyyn vastanneiden taustamuuttajat

Sukupuoli	määrä (n)	prosentuaalinen osuus
Nainen	45	75 %
Mies	15	25 %
<hr/>		
Ikä		
18 - 23	21	35 %
24 - 29	25	42 %
30 - 35	5	8 %
36 - 41	5	8 %
42 - 47	4	7 %
yli 47	-	
<hr/>		
Lapset		
Kyllä	16	27 %
Ei	44	73 %
<hr/>		
Vuosikurssi		
1. vuosikurssi	9	15 %
2. vuosikurssi	16	27 %
3. vuosikurssi	7	12 %
4. vuosikurssi	6	10 %
5. vuosikurssi	14	23 %
Muu	8	13 %

6.2 Mitä luokanopettajaopiskelijat pitävät tasa-arvona koulussa?

Tätä kysymystä tutkittiin kahdeksan Likert-asteikollisen väittämän avulla. Väittämien jakaumien tilastollinen merkitsevyys tutkittiin khiin neliö homogeenisuustestin kautta ja kaikki tämän kysymyksen alla olevat väittämien frekvenssien jakaumat osoittautuivat tilastollisesti merkitseviksi. Vastauksissa on jokaisen tämän osa-alueen kohdalla nähtävissä jakaumien jakautumista niin, että toinen Likert-asteikon ääripäistä saavuttaa suuremman frekvenssin kuin toinen. Lisäksi kysymystä lähestyttiin avoimella kysymyksellä. Likert-asteikollisista kysymyksistä kaksi jätettiin pois analyysistä johtuen siitä, etteivät ne vastanneet toivotulla tavalla tutkimuskysymykseen.

Luokanopettajaopiskelijat pitävät näiden tutkimustulosten mukaan sukupuolten välistä tasa-arvoa tärkeänä ja siitä keskustelua aiheellisena. Enemmistö luokanopettajaopiskelijoista kokee koulun toimintakulttuurin tasa-arvoisena, vaikka erimielisyyttäkin asiasta ilmeni. Luokanopettajaopiskelijoiden näkemysten mukaan koulun toimintakulttuurin ei nähty korostavan sukupuolten välisiä eroja vaan se koettiin siltä osin tasa-arvoiseksi. Esittelemme ensin avoimen kysymyksen analysoinnin ja siitä löytyneet teemat. Tämän jälkeen käymme läpi Likert-asteikolliset väittämät koskien tätä tutkimuskysymystä.

Avoimen kysymyksen ”Mitä tasa-arvo koulussa mielestäsi tarkoittaa?”, vastauksista on löydettävissä neljä teemaa. Teemat ovat ylhäältäpäin luodut oikeudet, mahdollisuudet ja velvollisuudet, yksilöllisyyden huomioiminen ja korostaminen, yksilöiden samanlainen kohtelu sekä stereotyyppioista luopuminen.

Ensimmäiseen teemaan ”*ylhäältäpäin luodut oikeudet, mahdollisuudet ja velvollisuudet*”, jakautui 15 vastausta. Lisäksi vastauksista löytyi kuusi vastausta, joihin sisältyi tämän teeman lisäksi teemojen kaksi tai kolme aihepiirejä. Vastauksissa korostetaan kaikkien yksilöiden, opettajien sekä oppilaiden mahdollisuuksia ja velvoitteita toteuttaa tasa-arvoa sukupuolesta riippumatta. Vastauksissa korostuu ylhäältäpäin luotu toimintakulttuuri, joka antaa mahdollisuuden yksilölle toimia tasa-arvoisesti ja samalla velvoittaa tätä.

”Kaikilla yhtäläiset velvollisuudet ja oikeudet, ja oikeudet, yhtäläiset mahdollisuudet kehittyä ja oppia – sukupuolesta riippumatta.”

”Naisten ja miesten välinen tasa-arvo. Ei aina tarkoita yhtäläisiä oikeuksia, vaan myös erilaisia oikeuksia. Yksi suuri tasa-arvokysymys nykyään on naisten ja miesten välinen palkkaero.”

”Kaikilla samat oikeudet ja velvollisuudet sukupuolesta, ihonväristä, uskonnollisesta tai ideologisesta näkemyksestä huolimatta.”

”Samat velvollisuudet, vastuut ja säännöt kaikilla.”

Toinen vastauksista löydetty teema on ”*yksilöllisyyden huomioiminen ja korostaminen*”. Tähän teemaan liittyi kolme vastausta ja lisäksi neljä teemojen välistä vastausta. Nämä teemojen väliset vastaukset jakautuivat tasaisesti ensimmäisen ja kolmannen teeman

vastauksien kanssa. Toisen teeman vastauksissa korostui yksilön huomioiminen osana tasa-arvon toteutumista.

”Sukupuoli ei aseta odotuksia ja rajoituksia koskien oppilaan käyttäytymistä, itseilmaisua tai toimintaa.”

”Opettaja ei suosi ketään esim. sukupuolen perusteella, vaan huomioi lapset yksilönä.”

”Jokaista oppilasta kohdellaan samalla tavalla opetuksessa. Ketään ei jätetä syrjään tai aliarvioida. Jokaisen yksilölliset ominaisuudet otetaan huomioon opetuksessa.”

”Kaikkien kohtaamista yksilöinä, jonka ansaitsevat mahdollisuuden olla paras oma itsensä omien rajojensa mukaan.”

Kolmas vastauksista löydetty teema on ”*yksilöiden samanlainen kohtelu*”. Kolmannen teeman vastauksia löytyi yhteensä 19 kappaletta. Tämän lisäksi aineistosta löytyi yhteensä 11 sellaista vastausta, joissa näkyi yksilöiden samanlaisen kohtelun lisäksi teema yksi eli samanlaiset mahdollisuudet ja velvollisuudet sekä teema 4 eli stereotyyppioista luopuminen. Tämä teema eroaa toisesta teemasta siinä, että tässä teemassa korostetaan yksilön kohtelua samalla tavalla, kun toinen teema keskittyy enemmän yksilöiden huomioimiseen. Tämä korostaa siis kaikkien ihmisten kohtelua samanarvoisesti niin, ettei keneenkään kohdistu epäoikeudenmukaisuutta.

”Kaikkia oppilaita kohdellaan samalla tavalla, ja kaikilla on samat oikeudet ja velvollisuudet.”

”Oppilaita kohdellaan samanarvoisesti sukupuoleen katsomatta. Opettajalla on kuitenkin oltava tuntemusta myös sukupuolten välisistä eroista ja ymmärrystä siitä, miten ne voivat vaikuttaa koulunkäyntiin, jotta hän osaa ottaa ne huomioon opetuksessa ja auttaa oikealla tavalla.”

”Tasa-arvo tarkoittaa mielestäni kaikkien opettajien ja opiskelijoiden tasapuolista ja kunnioittavaa sekä oikeudenmukaista kohtelua, keskustelua ja kaikkien mielipiteiden huomioimista.”

Vastauksista löydetty neljäs teema on ”*stereotyyppioista luopuminen*”. Teeman vastauksissa yhdistyy se, pyrkimällä pois stereotyyppisistä käytänteistä sukupuolten välillä, päästään kohti tasa-arvoisempaa kulttuuria. Tämän teeman vastauksia löytyi

aineistosta yhteensä seitsemän kappaletta. Vastauksissa löytyi kahdeksan sellaista vastausta, joissa sekä korostettiin yksilöiden samanlaista kohtelua, että stereotyyppien poistamista eli teemoihin kolme ja neljä liittyviä vastauksia.

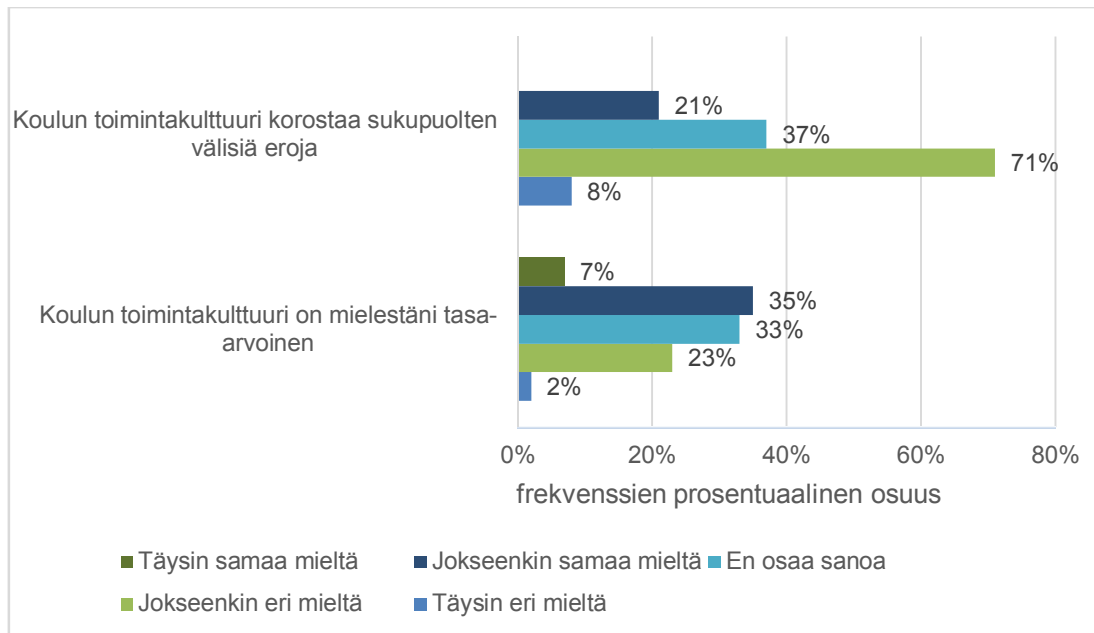
”Sitä, että ei tarjota valmiita rooleja tai käyttäytymismalleja vaan annetaan vapaus valita. Esimerkiksi yhteinen käsityö. Pyritään pois ennakkoluuloista ja –asenteista, joissa ajatellaan, että tytöt käyttäytyvät tietyllä tavalla ja pojat tietyllä.”

”Esim. pojille ei sallita vilkkaampaa/huonompaa käytöstä, koska ”pojat ovat poikia” ja tytöiltä odoteta automaattisesti sievää, hiljaista käytöstä.”

”Tyttöjä ja poikia kohdellaan neutraalisti ja mahdollisia sukupuolistereotyyppioita tulisi välttää. Lapsia pitää kasvattaa kohti tasa-arvoista tulevaisuutta. On hienoa, jos luokassa vallitsee sukupuolten välinen tasa-arvo.”

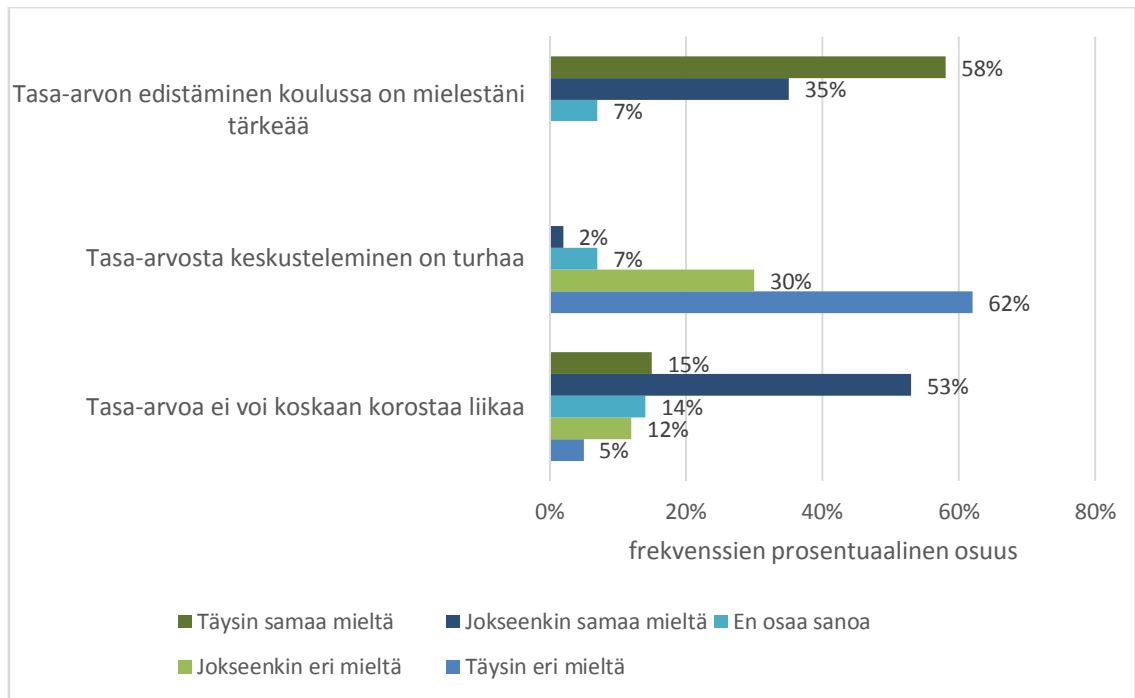
”Mielestäni koulussa tasa-arvon ilmenee stereotyyppien poissaololla. Tasa-arvoisessa koulussa teityn sukupuolen edustajalta ei odoteta tiettyjä asioita tai olla odottamatta. Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia.”

Ensimmäiseen väittämään ”Koulun toimintakulttuuri on tasa-arvoinen” kaikista vastaajista (N=60) 42 % ilmoitti olevansa jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä väittämästä. Lisäksi vastaajista 79 % ilmoitti, ettei näe koulun toimintakulttuurin korostavan sukupuolten välisiä eroja (ks. Kuvio 1). Jakaumat ovat jakautuneet tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustestin $df=4$; $\chi^2 = 27,833$; $p < .001$). Vastaajista (N=60) 79 % on ilmoittanut olevansa jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä väittämässä ”Koulun toimintakulttuuri korostaa sukupuolten välisiä eroja”. Myös nämä jakaumat ovat jakautuneet tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustestin $df=3$; $\chi^2 = 25,733$; $p < .001$).

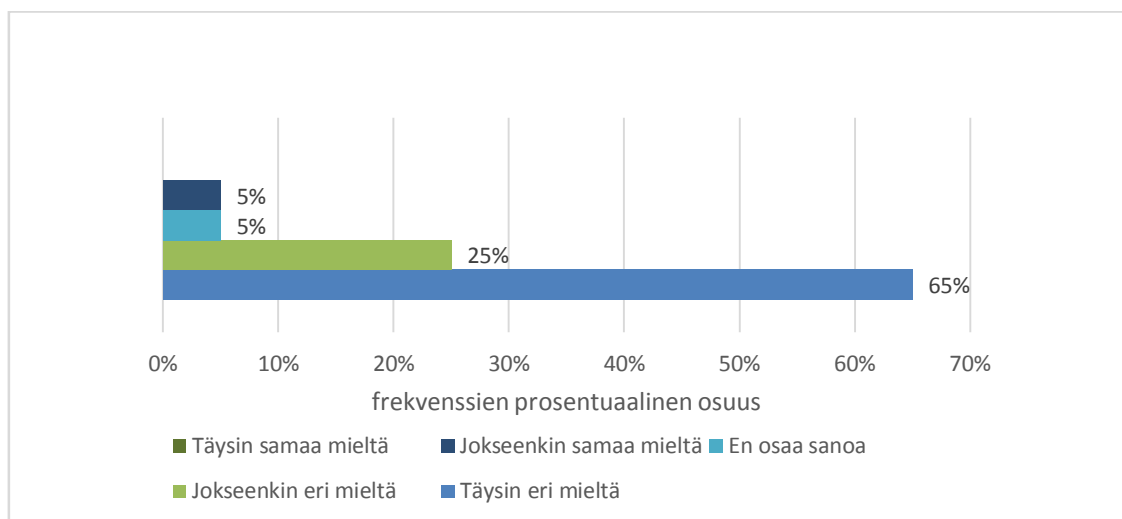
KUVIO 1 Koulun toimintakulttuurin tasa-arvoisuutta koskevien vastauksien prosentuaalinen jakautuminen

Luokanopettajaopiskelijoiden enemmistö kokee tämän tutkimuksen mukaan, että tasa-arvosta keskusteleminen on aiheellista ja tarpeellista. (ks. Kuvio2). Tähän tutkimukseen vastanneet luokanopettajaopiskelijat ovat yksimielisiä siitä, että tasa-arvon ajaminen kouluissa on tärkeää (ks. Kuvio 2). Väittämään ”Tasa-arvon edistäminen koulussa on mielestäni tärkeää” 93 % vastaajista oli samaa mieltä. Väittämän jakaumat ovat tilastollisesti merkitseviä (khiin neliö homogeenisuustesti $df=2$; $\chi^2= 24,100$; $p<.001$). Samoin väittämän ”Tasa-arvosta keskusteleminen on turhaa” vastaukset jakautuivat tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustesti $df= 3$; $\chi^2= 54,000$; $p<.001$). Yksikään vastaajista ei ollut eri mieltä väittämästä ”Tasa-arvon edistäminen koulussa on mielestäni tärkeää” ja myös tämän väittämän vastaukset jakautuivat tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustesti $df= 2$; $\chi^2= 24,100$; $p<.001$).

KUVIO 2 Tasa-arvon merkityksellisyyttä koskevien vastauksien prosentuaalinen jakautuminen

Luokanopettajaopiskelijat näkevät tämän tutkimuksen mukaan tasa-arvon tarkoittavan kaikkien sukupuolien etujen ajamista (ks. Kuvio 3). Kaikista kyselyyn vastanneista opiskelijoista (N=60) 94 % ilmoitti olevansa eri mieltä väittämään ”Tasa-arvon ajaminen on vain naisten etujen ajamista”. Tämän väittämän osalta jakaumat ovat jakautuneet tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustestin $df= 3$; $\chi^2= 57,600$; $p<.001$).

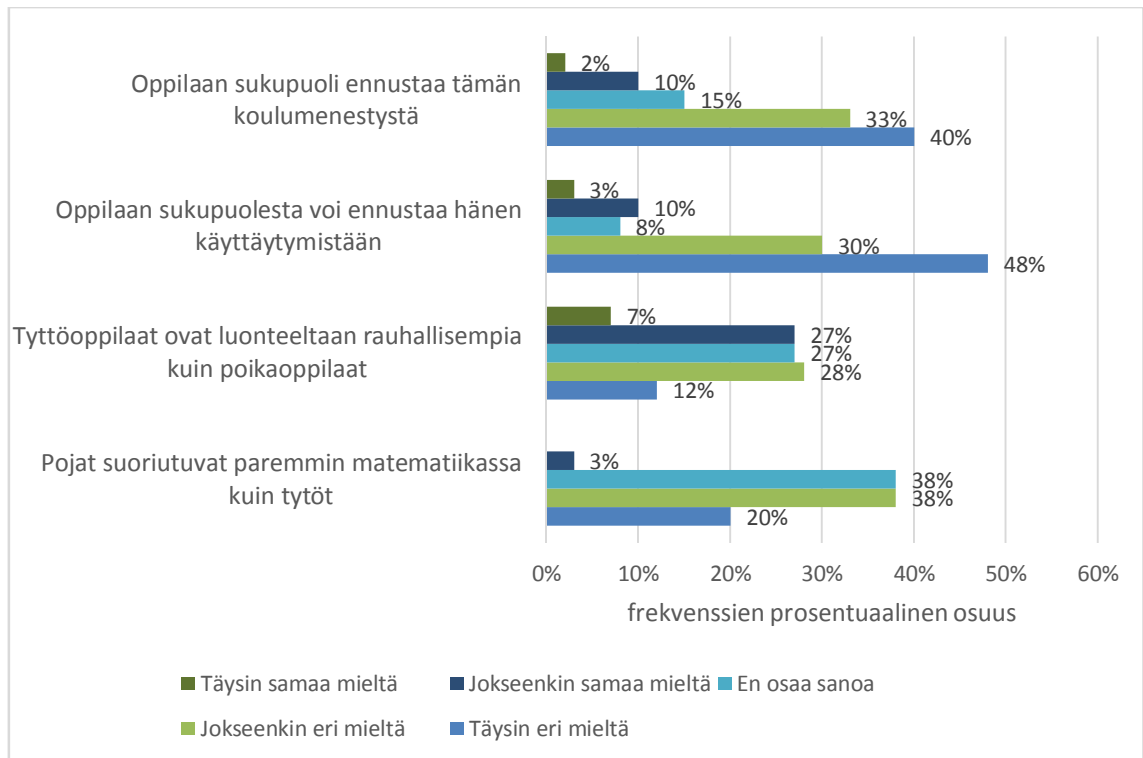

KUVIO 3 Vastauksien prosentuaaliset jakaumat väittämään ”Tasa-arvon ajaminen on vain naisten etujen ajamista”

6.3 Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksen mukaan oppilaiden sukupuolella merkitystä koulussa?

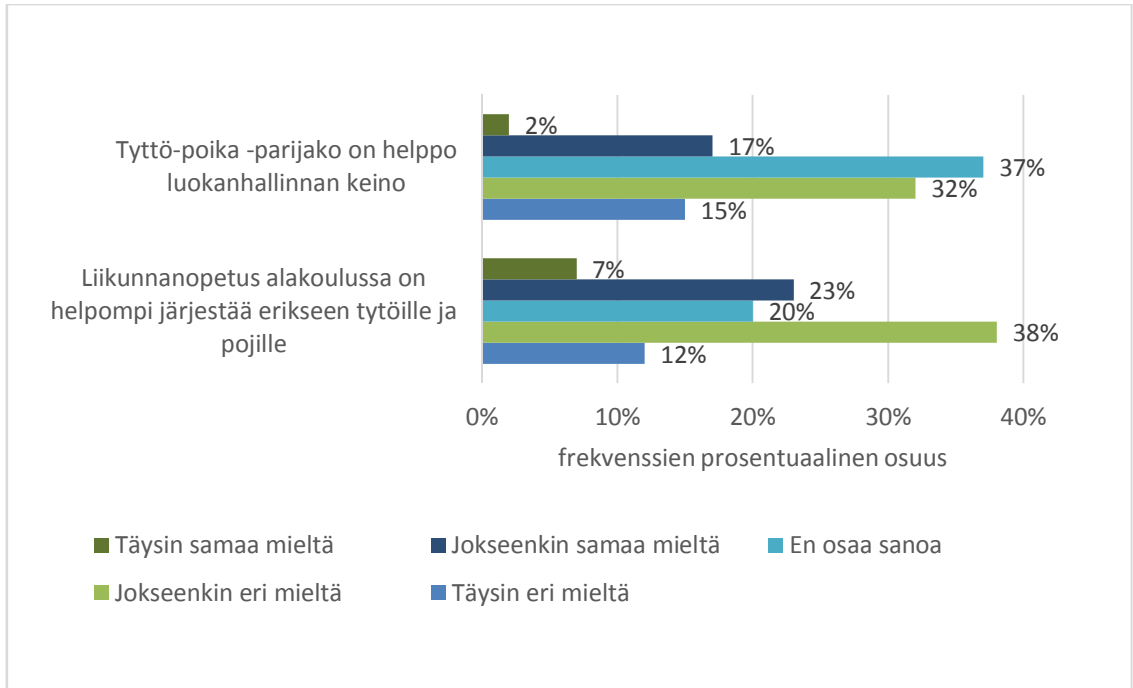
Tätä teemaa tutkittiin seitsemän Likert-asteikollisen väittämän avulla. Väittämien jakaumien tilastollista merkitsevyyttä tutkittiin khiin neliö homogeenisuustestin avulla ja kaikki tämän kysymyksen väittämien jakaumat osoittautuivat tilastollisesti merkitseviksi. Vastauksissa on jokaisen tämän osa-alueen kohdalla nähtävissä jakaumien jakautumista niin, että toinen Likert-asteikon ääripäistä saavuttaa suuremman frekvenssin kuin toinen. Näillä väittämillä selvitettiin edelleen luokanopettajien näkemyksiä oppilaiden sukupuolten välisistä mahdollisista eroista sekä oppilaiden sukupuolen vaikutuksista luokanhallinnallisiin seikkoihin.

Kyselyyn vastanneista luokanopettajista enemmistö kokee, ettei oppilaan sukupuoli vaikuta tämän käyttäytymiseen tai koulumenestykseen (kysytyt asiat, ks. Kuvio 4). Kaikista vastaajista (N=60) 78 % ilmoitti, ettei koe oppilaan sukupuolella olevan merkitystä käyttäytymiseen, 73 % koki, ettei sukupuolella ole vaikutusta oppilaan koulumenestykseen ja 58% koki, että pojat suoriutuvat paremmin matematiikassa kuin tytöt. Näiden väittämien jakaumat ovat jakautuneet tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustestin $df=4$; $\chi^2=42,500$; $p<.001$; $df=4$; $\chi^2=31,167$; $p<.001$; $df=3$; $\chi^2=20,400$; $p<.001$). Kuitenkin väittämä ”Tyttöoppilaat ovat luonteeltaan rauhallisempia kuin poikaoppilaat” jakoi enemmän vastaajien mielipiteitä. Kaikista vastaajista (N=60) 40 % ilmoitti olevansa samaa mieltä ja lähes kolmannes (27 %) vastaajista ilmoitti ettei osaa sanoa. Tämän väittämän osalta vastauksien jakaumat ovat jakautuneet tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustestin $df=4$; $\chi^2=12,167$; $p=.016$).

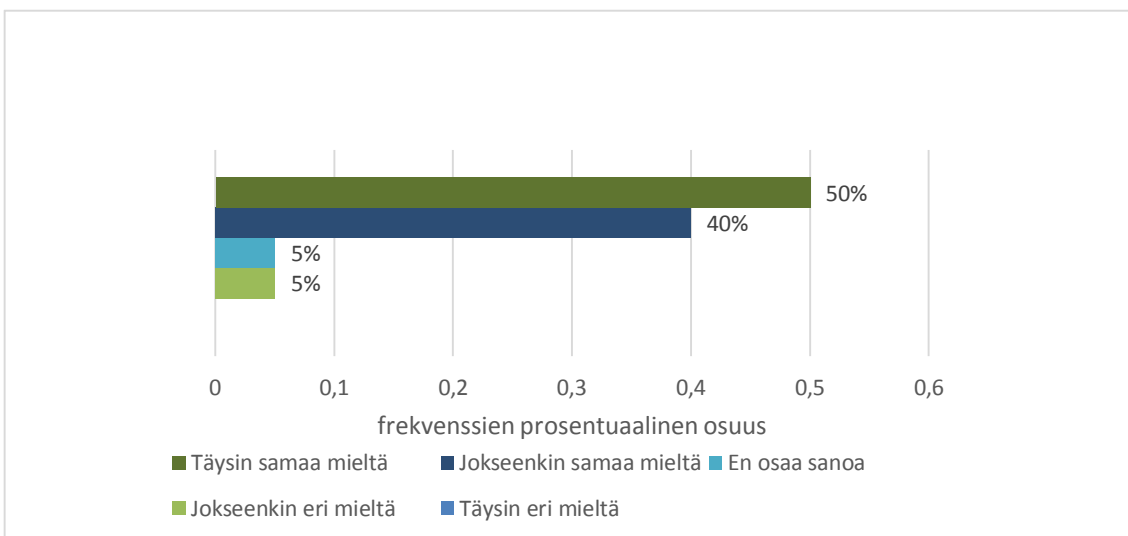
KUVIO 4 Oppilaan sukupuolen merkitystä koulussa koskevien vastausten prosentuaalinen jakautuminen

Sukupuolen vaikutus luokanhallintaan ja sen keinoihin jakoi tässä tutkimuksessa vastaajien näkemyksiä, mutta kuitenkin enemmistö näki, ettei oppilaan sukupuolella ole vaikutusta luokanhallinnallisiin seikkoihin (ks. Kuvio 5). Kaikista vastaajista (N=60) 45 % ilmoitti olevansa eri mieltä siitä, että tyttö-poika -parijako on helppo luokanhallintakeino ja 18 % oli vastaavasti väittämstä samaa mieltä. Näiden väittämien jakaumat ovat tilastollisesti merkitseviä (khiin neliö homogeenisuustestin $df=4$; $\chi^2=24,167$; $p<.001$). Mielipiteitä jakoi myös väittämä ”Liikunnanopetus alakoulussa on helpompi järjestää erikseen tytöille ja pojille”. Tähän väittämään kaikista vastaajista (N=60) 50 % ilmoitti olevansa eri mieltä ja 30 % samaa mieltä. Myös tämän väittämän jakaumat jakautuivat tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustesti $df=4$; $\chi^2=17,833$; $p<.001$).

KUVIO 5 Oppilaan sukupuolen merkitystä luokanhallintaan koskevien vastausten prosentuaalinen jakautuminen

Tutkimukseen vastanneet luokanopettajaopiskelijat olivat lähes yksimielisiä siitä, ettei oppilaan sukupuolella ole vaikutusta siihen, miten häntä opettaa. Kaikista vastaajista (N=60) vain 5 % ilmoitti olevansa väittämästä eri mieltä (Ks. Kuvio 6). Tämän väittämän vastaukset ovat jakautuneet tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustestin $df= 3; \chi^2= 39,600; p<.001$).

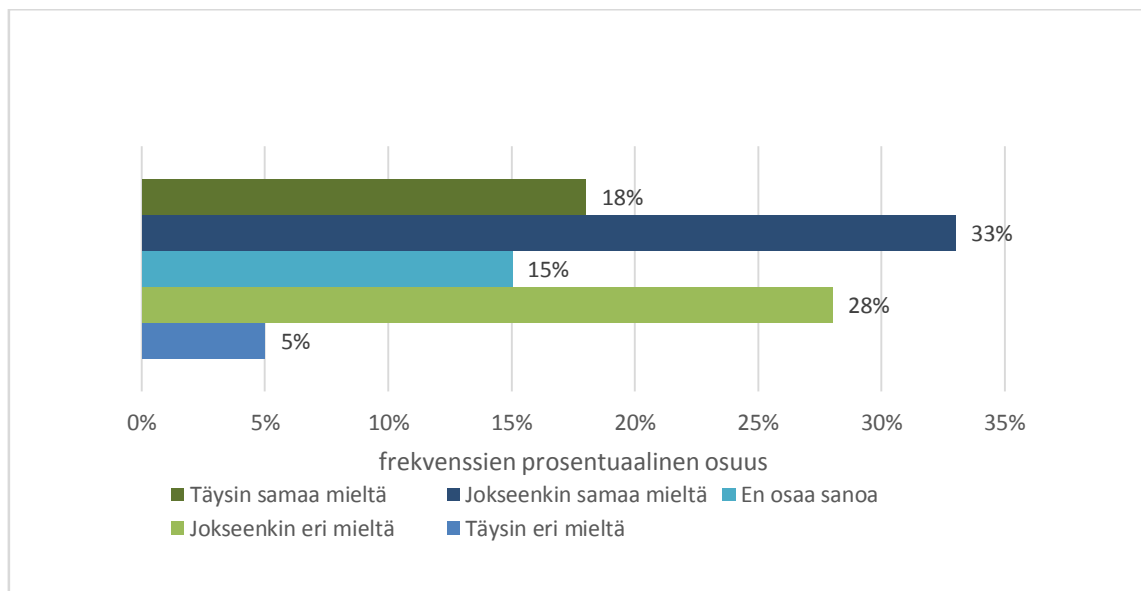

KUVIO 6 Vastauksien prosentuaaliset jakaumat väittämään ”Oppilaan sukupuoli ei vaikuta siihen, miten opettajana opetan häntä”

6.4 Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksen mukaan opettajan sukupuolella merkitystä koulussa?

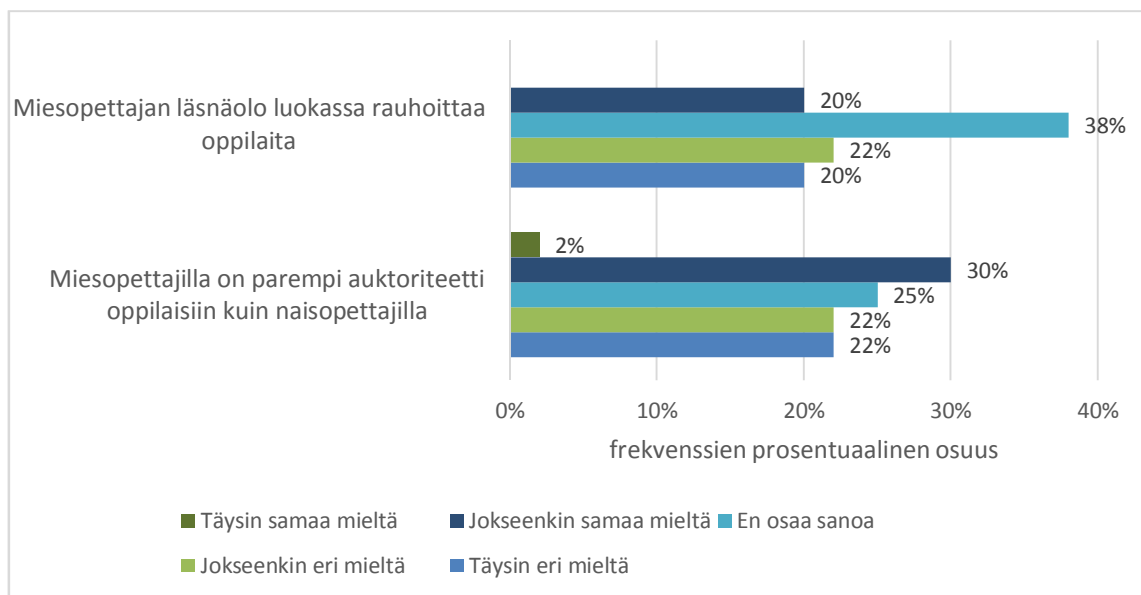
Tätä teemaa tutkittiin neljän Likert-asteikollisen väittämän avulla. Teeman väittämät jakoivat tässä tutkimuksessa luokanopettajaopiskelijoiden mielipiteitä. Tutkimuksen mukaan luokanopettajaopiskelijat eivät näe, että opettajien tulisi ilmentää biologisten sukupuolensa mukaisia rooleja koulussa. Kuitenkin mielipiteitä jakoi se, onko miesopettajilla rauhoittava vaikutus tai parempi auktoriteetti oppilaisiin kuin naisopettajilla. Tämän teeman väittämän jakoutuivat tilastollisesti merkitsevästi yhtä väittämää lukuun ottamatta.

Tässä tutkimuksessa luokanopettajaopiskelijoiden mielipiteitä jakoi väittämä siitä, onko opettajan sukupuolella merkitystä koulun arjessa. Kaikista vastaajista (N=60) 33 % oli tutkimuksen mukaan sitä mieltä, että opettajan sukupuolella on merkitystä koulun arjessa ja vastaavasti 51 % vastaajista ei kokenut opettajan sukupuolella olevan merkitystä (ks. Kuvio 7). Tämän väittämän vastaukset jakoutuivat tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustesti $df=4$; $\chi^2=15,000$; $p<.001$).

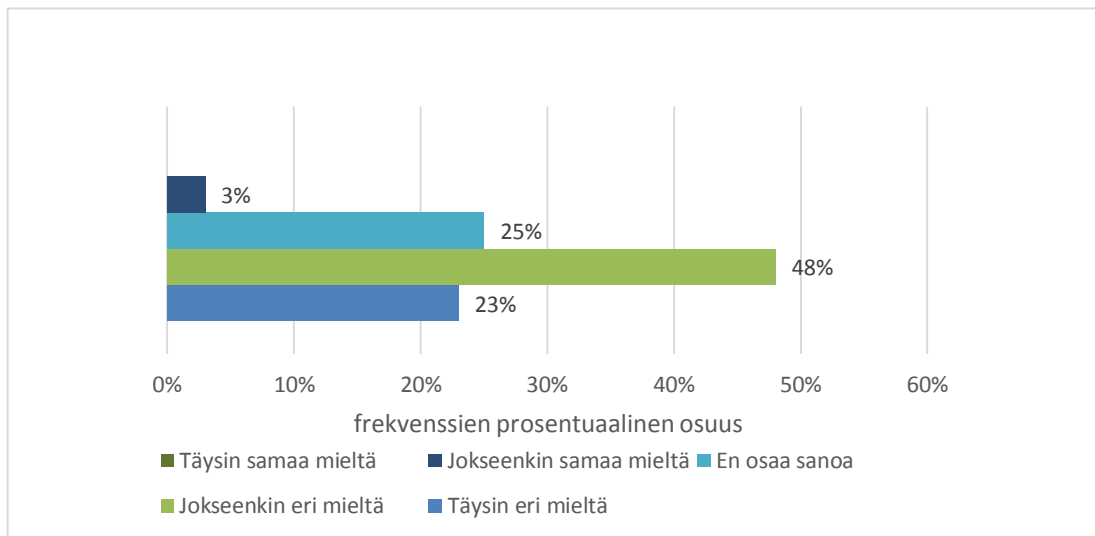
KUVIO 7 Vastauksien prosentuaaliset jakaumat väittämään ”Opettajan sukupuolella ei ole merkitystä koulun arjessa”

Tässä tutkimuksessa luokanopettajaopiskelijoiden mielipiteet jakaantuivat selvästi opettajien sukupuolesta riippuvaa auktoriteettia koskevissa väittämässä. Kaikista vastaajista (N=60) 44 % on sitä mieltä, että opettajan sukupuolella ei ole merkitystä auktoriteetin suhteen (ks. Kuvio 8). Tämän väittämän vastaukset jakautuivat tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustesti $df=4$; $\chi^2=14,000$; $p=.007$). Vastaajista 44 % ei nähnyt opettajan sukupuolella olevan vaikutusta oppilaiden rauhallisuuteen (ks. Kuvio 8). Tämän väittämän vastaukset eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä (khiin neliö homogeenisuustesti $df=3$; $\chi^2= 5,733$; $p=.125$).

KUVIO 8 Opettajien sukupuolen merkitystä luokanhallintaan koskevien vastauksien prosentuaalinen jakautuminen

Tässä tutkimuksessa luokanopettajaopiskelijat eivät pitäneet opettajan ”vanhemmuuden roolia” merkityksellisenä koulussa. Kaikista vastaajista (N=60) 71 % oli eri mieltä siitä, että naisopettajan tulisi olla äidillinen hahmo. Vain 3 % vastaajista oli väittämästä samaa mieltä (ks. Kuvio 9). Tämän väittämän vastauksien jakaumat jakautuivat tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustesti $df=3$; $\chi^2=24,400$; $p<.001$).

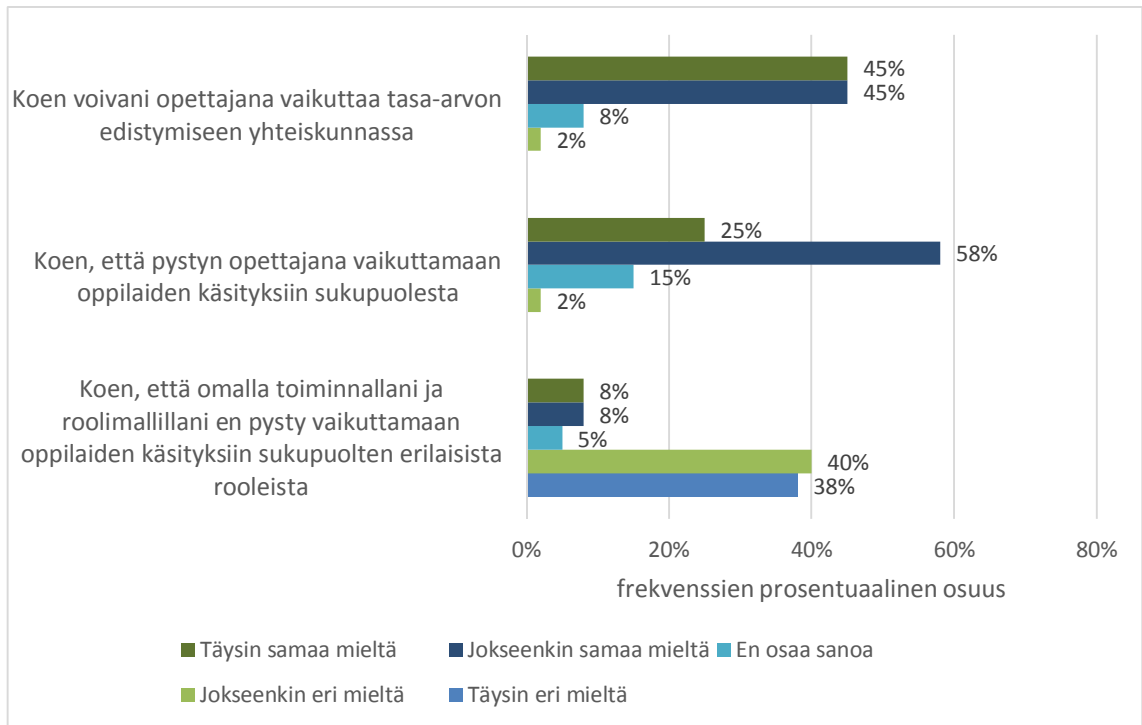
KUVIO 9 Vastauksien prosentuaaliset jakaumat väittämään ”Naisopettajan tulisi olla äidillinen hahmo”

6.5 Miten luokanopettajaopiskelijat kokevat omat vaikutusmahdollisuudet suhteessa oppilaiden sukupuolikäsitysten ja tasa-arvon kehitykseen?

Tätä teemaa tutkittiin kolmen Likert-asteikollisen väittämän avulla. Väittämien jakaumien tilastollinen merkitsevyys tutkittuun khiin neliö homogeenisuustestin kautta ja kaikki tämän kysymyksen alla olevat väittämät osoittautuivat tilastollisesti merkitseviksi. Tämän tutkimuksen mukaan luokanopettajaopiskelijat kokevat omat vaikutusmahdollisuutensa suhteessa sukupuolten stereotyyppioihin ja tasa-arvon edistämiseen hyvinä.

Tämän tutkimuksen mukaan luokanopettajaopiskelijat kokevat pystyvänsä vaikuttamaan oppilaiden käsityksiin sukupuolesta sekä uskovat, että heidän omalla toiminnalla on vaikutusta oppilaiden sukupuolten stereotyyppien käsityksessä (ks. Kuvio 10). Kaikista vastaajista (N=60) 83 % ilmoitti tässä tutkimuksessa olevansa samaa mieltä väittämästä ”Koen, että pystyn opettajana vaikuttamaan oppilaiden käsityksiin sukupuolesta”. Tämän väittämän jakaumat jakautuivat tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustesti $df=3$; $\chi^2=42,133$; $p<.001$). Lisäksi 78 % ilmoitti, että he uskovat pystyvänsä omalla toiminnalla ja roolimallilla vaikuttamaan oppilaiden käsityksiin sukupuolten rooleista. Myös tämän väittämän vastaukset jakautuivat tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuustesti $df=4$; $\chi^2=37,000$; $p<.001$).

Tässä tutkimuksessa luokanopettajaopiskelijat kokivat, että pystyvät opettajina vaikuttamaan tasa-arvon edistymiseen yhteiskunnassa. Kaikista kyselyyn vastanneista (N=60) vain 2 % koki, ettei hänellä ole opettajana vaikutusmahdollisuutta tasa-arvon edistymiseen yhteiskunnassa. Tämän väittämän jakaumat jakautuivat myös tilastollisesti merkitsevästi (khiin neliö homogeenisuudesta $df= 3$; $\chi^2= 38,933$; $p<.001$).

KUVIO 10 Opettajien omia vaikutusmahdollisuuksia koskevien vastauksien prosentuaalinen jakautuminen

7 Pohdinta

Tutkimustuloksien pohdinnassa tulokset jäsennetään uudelleen viiden tutkimusongelman alle. Vastauksien pohdinnassa olemme yhdistäneet vastausvaihtoehdon jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä sekä jokseenkin eri mieltä ja täysin eri mieltä keskenään. Ensin pohdimme opiskelijoiden näkemyksiä tasa-arvosta koulun toimintakulttuurissa. Tämän jälkeen pohdimme luokanopettajaopiskelijoiden antamia näkemyksiä oppilaan sukupuolesta koulukontekstissa ja tämän jälkeen opiskelijoiden antamia merkityksiä opettajien sukupuolen vaikutuksesta koulussa. Viimeisenä pohdimme vielä luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia omista vaikutusmahdollisuuksistaan tasa-arvon edistämiseen.

7.1 Miten luokanopettajaopiskelijat näkevät tasa-arvon koulussa?

Tässä tutkimuksessa luokanopettajaopiskelijoiden mielipiteitä jakoi koulun toimintakulttuurin tasa-arvoisuus. Kuitenkin tutkimuksessa tyypillisempi vastausvaihtoehto oli koulun toimintakulttuurin pitäminen tasa-arvoisena kuin epätasa-arvoisena. Koska tämä jakautuminen on tilastollisesti merkitsevä, voidaan tehdä johtopäätös siitä, että luokanopettajaopiskelijat pitävät koulun toimintakulttuuria jossain määrin tasa-arvoisena. Tähän peilaten Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen (2012) tasa-arvobarometrin mukaan, enemmistö suomalaisista pitää naisten asemaa miehiä heikompana ja naiset ajattelevat näin miehiä useammin. Nuoret suomalaiset uskovat muita useammin sukupuolten tasa-arvon toteutuvan jo nyt. (Kiiänmaa 2012, 16, 17.) Tutkimukseen vastanneista suurin osa oli alle 30-vuotiaita. Tasa-arvobarometrin tulosten ja meidän tutkimuksemme ikäjakauman perusteella voidaan ajatella, että tulevaisuuden ilmapiiri saattaa olla muuttumassa tasa-arvoisemmaksi. Nuorten siirtyessä työelämään ja päättäviin elimiin, tasa-arvoajatus saattaa sisäistyä paremmin osaksi yhteiskunnallista normia.

Luokanopettajaopiskelijoiden avoimissa vastauksissa korostui koulun toimintakulttuuri ja sen luomat edellytykset tasa-arvolle. Vastauksien mukaan koulussa tulisi luoda mahdollisuus siihen, että jokainen on tasa-arvoisessa asemassa suhteessa toisiinsa. Luokanopettajaopiskelijat näkevät, että ylhäältäpäin yhteiskunnan ja koulun suunnalta

tulee luoda sellainen toimintakulttuuri, jossa jokaisella toimijalla on sukupuolesta riippumatta samanlaiset oikeudet ja velvollisuudet. Kuitenkin aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että koulun toimintakulttuuri heijastelee paljon sukupuolten välisiä eroja, kuten luokkahuonepuhuttelussa (Tainio 2009, 157 - 158), ryhmäjaossa (Lehtonen 2010, 91, 92) ja odotuksissa oppilaiden käyttäytymisestä (Tainio, Palmu & Ikävalko 2010, 17). Voidaan pohtia, onko edellä mainitut koulun toimintakulttuurin käytänteet niin juurtuneita ja sisään ajettuja, etteivät tulevat luokanopettajat ymmärrä niiden heijastelevan epätasa-arvoa. Toisaalta uusi sukupolvi saattaa muuttaa nämäkin käytänteet tulevaisuudessa kohti tasa-arvoisempaa toimintakulttuuria.

Avoimissa vastauksissa nousi esille sukupuolistereotypiat ja niiden vaikutus tasa-arvoon. Vastauksissa heijastui se, että tulevat luokanopettajat tiedostavat koulun toimintakulttuurin sukupuoli stereotyyppiset käytänteet. Näiden tiedostamisen lisäksi vastauksissa nousi esille tarve muuttaa nämä käytänteet. Tämän tiedostamisen voidaan ajatella olevan askel lähemmäksi koulun tasa-arvoisemman toimintakulttuurin luomista. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna, voidaan ajatella että uusi opettajasukupolvi on nimenomaan muuttamassa nämä juurtuneet stereotyyppiset käytänteet.

Tässä tutkimuksessa koulun toimintakulttuurin ei nähty korostavan sukupuolten välisiä eroja. Jakaumat tässä väittämässä olivat melko yksimielisiä, sillä 79 % luokanopettajaopiskelijoista vastasi, ettei näe koulun toimintakulttuurin korostavan sukupuolten välisiä eroja. Jakaumat olivat jakautuneet tilastollisesti merkitsevästi ja tästä syystä voidaan päätellä, että tämän tutkimuksen mukaan enemmistö luokanopettajaopiskelijoista pitää koulun toimintakulttuuria jossain määrin tasa-arvoisena. Vastaavasti Huhdan (2003) tutkimuksessa enemmistö normaalikoulun ja opettajankoulutuslaitoksen opettajista piti tasa-arvoa hyvin toteutuneena koulussa. Edelleen Huhdan tutkimuksen mukaan miehet kokevat tasa-arvon toteutuvan paremmin kuin naiset. (Huhta 2003, 27.) Kuten edellä todettiin, avoimissa vastauksissa nousi esille koulun toimintakulttuurin epätasa-arvoisuuden tiedostaminen eikä vastaajien mielipiteet olleet suljetuissa kysymyksissä täysin linjassa keskenään. Tätä ristiriitaa voidaan pohtia. Syynä voi olla se, että vaikka tämä epätasa-arvo ja toimintakulttuurin stereotyyppiset käytänteet tiedostetaan, niitä ei pidetä jostain syystä arvossa tai merkityksellisinä. Toisaalta koko kysymys tasa-arvon toteutumisesta jakoi tulevien luokanopettajien

mielipiteitä. Voidaan pohtia tarjoaako koulutus tarpeeksi eväitä tuleville luokanopettajille tasa-arvon toteuttamisessa opetuksessa.

7.2 Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemysten mukaan oppilaiden sukupuolella merkitystä koulussa?

Kyselyyn vastanneista luokanopettajaopiskelijoista merkittävä osa (38 % ja 25 %) ei halunnut vastata väittämiin, joiden tarkoituksena oli selvittää oppilaan sukupuolen vaikutusta luokanhallinnallisiin seikkoihin. Loppujen vastaajien vastauksien jakaumat painottuivat selvästi niin, että suurin osa luokanopettajaopiskelijoista vastasi, ettei oppilaan sukupuoli vaikuta luokanhallintaan. Nämä jakaumien väliset erot osoittautuivat tilastollisesti merkitseviksi. Tästä syystä voidaan päätellä, että luokanopettajaopiskelijat eivät koe oppilaiden sukupuolijaottelua toimivana työkaluna luokanhallinnassa. Berg tutkimuksessa (2010) on todettu, että erityisesti liikunnanopetuksessa käytetään sukupuolijakoa luokanhallintakeinona. Tätä heijastelee esimerkiksi tyttöjen ja poikien jakaminen erikseen liikuntatunnilla. (Berg 2010, 81.) Meidän tutkimuksen tuloksien perusteella voidaan ajatella, että tulevaisuudessa tämä tarkoittaa sitä, että ”aina olleet” käytännöt ovat muuttumassa kohti tasa-arvoisempaa toimintakulttuuria.

Tässä tutkimuksessa kolmasosa kyselyyn vastanneista luokanopettajaopiskelijoista ajattelee, että tyttöoppilaat ovat yleisesti luonteeltaan rauhallisempia kuin poikaoppilaat. Kuitenkin jakaumat jakautuivat tasaisesti ja tyypillisin vastausvaihtoehto oli olla eri mieltä väittämän suhteen. Kuitenkin Tainion ym. (2010) näkemyksen mukaan koulun toimintakulttuuri ja opettajien puhuttelutavat heijastavat selkeää käyttäytymisjaottelua tyttöjen ja poikien välillä. Tytöt nähdään luonteeltaan rauhallisina ja sievästi käyttäytyvinä, kun taas ”pojat ovat poikia” ja heidän huono käytös menee poikana olemisen piikkiin. (Tainio, Palmu & Ikävalko 2010, 17.) Se, että vastaajista kuitenkin enemmistö ei nähnyt oppilaan sukupuolella olevan merkitystä hänen käyttäytymiseen, voi kertoa jälleen siitä, että tasa-arvo on myös koulumaailmassa kehittymässä parempaan suuntaan.

PISA-tutkimuksen mukaan kaikista OECD-maista juuri Suomessa tyttöjen ja poikien välinen ero oli suurin koulumenestyksessä. Pojat menestyivät tyttöjä paremmin luonnontieteissä, mutta lukutaidossa ja matematiikassa tytöt pärjäsivät poikia paremmin.

Erityisesti sukupuolten välinen ero näkyy lukutaidossa, sillä tyttöjen ja poikien välinen ero vastaa noin vuoden eroa kyseisen oppimäärän hallinnassa koulussa. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016, 44 - 52.) Kuitenkin tässä tutkimuksessa suurin osa vastaajista (73 %) on sitä mieltä, ettei koulumenestys ole vaihtelevaa sukupuolten välillä. Koska vastauksien jakaumat osoittautuivat tilastollisesti merkitseviksi ja vastauksien joukossa on löydettävissä selvä vastautrendi tiettyyn ääripäähän, voidaan päätellä, että luokanopettajaopiskelijat eivät tiedosta sukupuolten välisiä eroja koulumenestyksessä.

Mielenkiintoista on pohtia, mistä johtuu, etteivät luokanopettajaopiskelijat tiedosta oppilaiden sukupuolten välisiä eroja koulumenestyksessä ja miten se vaikuttaa opetukseen. Toisaalta opiskelijat korostivat avoimissa vastauksissa oppilaiden huomioimista yksilöinä ja kaikkien yksilöiden tasa-arvoista kohtelua. Tämä ajattelutapa saattaa heijastua luokanopettajaopiskelijoiden vastauksissa koskien oppilaiden koulumenestystä. Opiskelijat saattavat nähdä oppilaat ennen kaikkea yksilöinä ja tarvitsevan oman oppimisen tason vastaavaa opetusta ja tukea huolimatta oppilaan sukupuolesta. Tämä koulumenestyksen erojen tiedostamattomuus ei siis välttämättä ole huono asia vaan saattaa olla jopa positiivinen asia oppilaiden yksilöllisen huomioimisen näkökulmasta.

7.3 Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksien mukaan opettajan sukupuolella merkitystä koulussa?

Meidän tutkimuksessa luokanopettajaopiskelijoiden näkemykset opettajan sukupuolen vaikutuksesta koulun toimintaan ja auktoriteettiin olivat jakautuneet. Yhteistä linjaa tulevien luokanopettajien keskuudessa ei ollut yhdessäkään väittämässä, joka koski tätä teemaa. Tämän teeman väittämistä yksi oli sellainen, jonka jakaumat eivät olleet tilastollisesti merkitseviä eikä siitä väittämästä voida tehdä johtopäätöksiä. Myöskään avoimissa vastauksissa luokanopettajaopiskelijat eivät nostaneet esille tasa-arvoa opettajan suhteen.

Tutkimuksessa 44 % vastaajista koki, ettei miesopettajilla ole naisopettajia parempaa auktoriteettia ja vastaavasti 32 % koki päinvastoin. Nämä jakaumat jakautuivat tilastollisesti merkitsevästi ja tästä voimme päätellä, että suurempi osa luokanopettajaopiskelijoista pitää opettajien auktoriteettia sukupuolesta

riippumattomana. Martinon & Rezai-Rashtin tutkimuksessa (2012) on todettu, että miesopettajat pitävät omaa auktoriteettiaan parempana suhteessa naisopettajien auktoriteettiin. Samassa tutkimuksessa todettiin miesopettajien opetusmenetelmien poikkeavan naisopettajien menetelmistä ja nämä miesten käyttämät menetelmät vaikuttavat positiivisesti oppilaiden käytökseen luokkahuoneessa. (Martino & Rezai-Rashti 2012, 265 - 269.) Mielenkiintoista olisi saada lisää tutkimusta tästä aiheesta, johtuen meidän tutkimuksemme ja aikaisemman tutkimuksen välisistä eroista.

Huhdan tutkimuksessa (2003) on todettu, että opettajankoulutuslaitoksen ja normaalikoulun opettajat näkevät kouluissa olevan liian vähän miesopettajia ja etenkin alakouluun kaivataan heitä lisää. Miesopettajat nähdään tärkeiksi, koska lapset tarvitsevat miehen mallia koulussa ja miesten tuoma auktoriteetti on tärkeää. Lisäksi miesten läsnäolo nähdään työyhteisön hyvinvoinnin kannalta tarpeellisenä. (Huhta 2003, 50.) Voidaankin pohtia, miksi tässä tutkimuksessa vastaajien mielipiteet jakautuivat niin radikaalisti ja miksi yksi väittämä ei ole tilastollisesti merkitsevä, vaikka toinen samankaltainen väittämän jakaumat olivat tilastollisesti merkitsevät. Yhtenä mahdollisena syynä voidaan pitää sitä, että tässä tutkimuksessa korostuu vastaajien vähäinen työkokemus ja siitä syystä näkemys ei ole autenttinen verrattuna pitkään työskennelleisiin opettajiin. Yhtenä syynä saattaa olla myös luokanopettaja-ammatin naisvaltaisuus, jolloin miesopettajien määrä koulussa jää vähäisemmäksi.

Tämän teeman ainut kysymys, jossa luokanopettajaopiskelijat ovat lähes yksimielisiä, on kysymys koskien opettajan ”vanhemmuuden roolia”. Luokanopettajaopiskelijat eivät näe tämän tutkimuksen tuloksien valossa opettajan ”vanhemmuuden roolia” merkityksellisenä koulussa. Tämän väittämän jakaumat ovat tilastollisesti merkitseviä. McGarthin ja Sinclairin (2013) tutkimuksen mukaan opettajia pidetään oman sukupuolensa ”vanhemmuuden roolimallina” oppilaille. Oppilaiden vanhemmat ja oppilaat itse pitävät miesopettajia koulussa tärkeinä, sekä poika- että tyttöoppilaille. Miesopettajia pidetään tärkeinä, sillä he toimivat roolimalleina pojille ja isähahmona esimerkiksi yksinhuoltajaperheiden lapsille. (McGarth & Sinclair 2013, 544, 545.) Vaikka tämä väite näkyi luokanopettajaopiskelijoiden vastauksissa lähes yksimielisinä, muut väittämät sen sijaan jakoivat mielipiteitä. Tästä syystä olisi mielenkiintoista saada lisää tutkimustietoa opettajan sukupuolen vaikutuksesta koulun arjessa ja siitä miten opettajat itse sen kokevat.

7.4 Miten luokanopettajaopiskelijat kokevat omat vaikutusmahdollisuutensa oppilaiden sukupuolikäsitysten ja tasa-arvon kehitykseen?

Tulevien luokanopettajien vastauksien jakaumat jakautuivat selvästi toiseen ääripäähän tutkittaessa heidän näkemyksiä omista vaikutusmahdollisuuksistaan suhteessa oppilaiden sukupuolikäsityksen kehitykseen. Nämä vastaukset jakautuivat tilastollisesti merkitsevästi ja tästä syystä voidaan päätellä, että luokanopettajaopiskelijat pitävät omia vaikutusmahdollisuuksiaan oppilaiden sukupuolikäsityksen kehitykseen hyvinä. Samoin Grayn ja Leithin tutkimuksessa (2004) ilmeni, että opettajat tiedostavat koulun ja opettajien vaikutuksen sukupuolten välisten stereotyyppien syntymisessä. Saman tutkimuksen mukaan enemmistö opettajista kokee, että heillä on vastuu haastaa sukupuolten stereotyyppioita. (Gray & Leith 2004, 12.) Tämä tulos vahvistaa aikaisemmin jo todettua tulosta siitä, että opettajat tiedostavat stereotyyppiat koulussa ja näkevät itsensä vaikutusvaltaisena toimijana niiden murtamisessa.

Tässä tutkimuksessa luokanopettajaopiskelijat vastasivat linjassa keskenään väittämiin omista vaikutusmahdollisuuksistaan. Vastauksien jakaumissa on nähtävissä selvästi tyypillisin vastausvaihtoehto. Nämä jakaumat ovat tilastollisesti merkitseviä. Tästä voidaan päätellä se, että tulevat luokanopettajat pitävät omia vaikutusmahdollisuuksiaan tasa-arvon edistämisessä hyvinä.

Tutkimustuloksien tilastollisen merkitsevyyden perusteella voidaan ajatella, että luokanopettajaopiskelijat kokevat luokanopettajan ammatin yleisesti vaikutusvaltaisena ammattina, jonka avulla he voivat vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin. Opiskelijat kokevat tutkimuksen mukaan, että he voivat vaikuttaa sekä oppilaiden käsityksiin sukupuolesta ja sen rooleista, mutta myös yleisesti tasa-arvoon yhteiskunnassa. Kuitenkin voidaan ajatella, että tämä vaikutus vaatii asian työstämistä ja epätasa-arvon ja muotojen jatkuvaa tiedostamista ja halua muuttaa niitä. Tämä on asia, johon opettajankoulutuslaitos pystyisi vaikuttamaan lisäämällä koulutusta ja keskustelua sukupuolten tasa-arvosta ja sen toteutumisesta koulussa.

7.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä sukupuolten välistä tasa-arvoa kohtaan. Tätä tutkittiin kyselylomakkeella, jossa oli yksi avoin kysymys ja muut kysymykset olivat viisiportaisia Likert-asteikollisia arvoja ja asenteita mittaavia väittämiä. Näiden väittämien vastauksien jakaumien tilastollinen merkitsevyys selvitettiin khiin neliö homogeenisuustestin avulla. Mielestämme tämä ainestonkeruutapa oli hyvä selvittämään tutkimusongelmaamme. Halusimme saada laajan tutkimusotoksen ja kyselylomake osoittautui hyväksi menetelmäksi kerätä aineistoa suurelta joukolta. Lisäksi kysely antoi mahdollisuuden tutkittaville vastata anonyymisti ilman pelkoa tulla tunnistetuksi ja näin he saattoivat kertoa totuudenmukaisemmin vastauksia.

Pyrimme huomioimaan tutkimuksessa eettisyyden erityisen hyvin, sillä Soininen & Merisuo-Stormin (2009) mukaan kasvatustieteellisessä tutkimuksessa tulee huomioida tutkittavien eettinen kohtelu ja anonymiteetin säilyttäminen (Soininen & Merisuo-Storm 2009, 47). Tutkimuksen kyselylomake kerättiin niin, ettei vastaajia voitu tunnistaa heidän vastauksistaan ja tämä tuotiin myös ilmi tutkimukseen osallistuneille. Vaikka emme pidä tutkimuksen teemaa erityisen arkaluontoisena, on joku tutkimukseen osallistuneista voinut kokea antamansa vastaukset arkaluontoisiksi ja tästäkin syystä olemme kunnioittaneet vastaajien oikeutta tunnistamattomuuteen.

Otos tutkimuksessa oli 60, joka tekee tutkimuksesta suhteellisen luotettavan. Silti on huomioitava, että tutkimukseen vastasi vain 15 miestä ja vastaajien sukupuolijakauma on näin vääristynyt. Mielenkiintoista olisi koota vastaavanlainen tutkimusaineisto, jossa olisi saman verran naisia ja miehiä, jotta heidän vastauksiaan voitaisiin vertailla. Tutkimus toteutettiin vain yhden opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoiden keskuudessa. Tämä vähentää tutkimuksen yleistettävyyttä, mutta näemme, että tämä tutkimus antaa siitä huolimatta kattavan kuvan tulevien luokanopettajien näkemyksistä sukupuolten tasa-arvoa kohtaan.

Kysely rakennettiin niin, että vastaajilla oli aikaa vastata kysymyksiin eikä vastausaikaa ollut rajattu. Lisäksi pyrimme tekemään kyselyn kysymyksistä mahdollisimman helposti ymmärrettäviä ja sellaisia, etteivät ne ohjaa vastaajaa vastaamaan tietyllä tavalla. Kysymykset esiintyivät kyselyssä satunnaisessa järjestyksessä, jottei tämäkään ohjaisi

vastaajaa vastaamaan tietyllä tavalla. On kuitenkin mahdollista, että vastaajat ovat tulkinneet vastauksia eri tavoin, mitä on ollut tarkoitus. Tämä tulee huomioida tarkasteltaessa tutkimuksen luotettavuutta.

7.6 Lopuksi

Luokanopettajaopiskelijoiden jakautuneet mielipiteet tässä tutkimuksessa voivat viestiä siitä, ettei opiskelijoilla ole riittävästi tietoutta sukupuolitietoista kasvatuksesta ja opetuksesta koulussa. Syynä tähän saattaa olla vähäinen opettajankoulutuslaitoksen kurssitarjonta koskien sukupuolitietoista kasvatusta. Tämä tutkimus toi esille luokanopettajaopiskelijoiden tietoisuuden perinteisistä sukupuolirooleista ja epätasa-arvoa korostavista käytännöistä, mutta myös sen, ettei tulevien luokanopettajien keskuudessa vallitse selkeää linjaa tasa-arvon toteuttamisen suhteen.

Opetushallituksen tasa-arvo – ohjelmassa (2016 - 2019) koulutuksen tasa-arvotavoitteeksi nostetaan koulutuksen sukupuolten välisen tasa-arvotietoisuuden vahvistaminen. Toimintatapoina tähän tarjotaan muun muassa täydennyskoulutusta kentällä toimiville opetusalan ammattilaisille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 13.) Tämä tutkimus tuo esille kuitenkin tarpeen tasa-arvokasvatuksen lisäämisestä jo opettajankoulutuslaitokseen, jolloin valmistuvilla opettajilla olisi tietoa ja taitoa toteuttaa sukupuolisensitiivistä opetusta ja kasvatusta työssään.

Tutkimus toi esille tarpeen lisätä sukupuolitietoisuuden opetuksen käsittelyä opettajankoulutuslaitoksessa. Lisäksi tutkimus nosti tarpeen jatkotutkimukselle kentällä toimivien luokanopettajien näkemysten tutkimuksesta. Tämän lisäksi olisi tarpeellista, että muissakin Suomen opettajankoulutuslaitoksissa toteutettaisiin vastaavanlainen tutkimus, jotta luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksistä saataisiin kattavampaa tietoa koskien sukupuolten tasa-arvokasvatusta. Tämän lisäksi voitaisiin tutkia sitä, että lisäämällä sukupuolitietoista koulutusta opettajankoulutuslaitoksessa, selvitettäisiin sen tehokkuutta ja vaikutusta opiskelijoiden näkemyksiin.

Lähteet

- Berg, P. 2010. Sukupuoli liikunnanopetuksessa. Teoksessa M. Suortamo, L. Tainio, E. Ikävalko, T. Palmu & S. Taini (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Brinkman, G.B., Rabenstein, L.K., Rosén, A.L. & Zimmerman, S.T. 2014. Children's gender identity development: the dynamic negotiation process between conformity and authenticity. *Youth & Society*, 46 (6), 835 - 852.
- Bronfenbrenner, U. 1996. *The ecology of human development: experiments by nature and design*. Cambridge: Harvard university press.
- Bronfenbrenner, U. 1997. Ekologisten järjestelmien teoria. Teoksessa R. Vasta (toim.) Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. Suom. Toppi, A. Kuopio: Kustannusosakeyhtiö Puijo.
- Chick, K. A., Heilman-Houser, R. A., & Hunter, M. W. 2002. The impact of child care on gender role development and gender stereotypes. *Early Childhood Education Journal*, 29, 149 - 154.
- Eagly, A.H. & Wood, W. 2016. Social role theory of sex differences. *American Psychologist*, 52 (12), 458 - 475.
- Gray, C. & Leith, H. 2004. Perpetuating gender stereotypes in the classroom: a teacher perspective. *Educational Studies*, 30 (1), 3 - 17.
- Huhta, L. 2003. Tasa-arvo opettajankouluttajan silmin. Tampereen yliopiston opettajankouluttajien näkemyksiä tasa-arvosta sekä sukupuolen merkityksestä koulussa ja opettajankoulutuksessa. Tampereen yliopisto.
- Husso, M. & Heiskala, R. 2016. Sukupuolikysymys. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Jaakku-Sihvonen, R. 2013. Sukupuolenmukaista vaihtelua koululaisten oppimistuloksissa ja asenteissa. Opetushallitus. Koulutuksen seurantaraportit 2013/5.
- Jääskeläinen, L., Hautakorpi, J., Onwen-Huma, H., Niittymäki, H., Pirttijärvi, A., Lempinen, M. & Kajander, V. 2015. Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. 2. painos. Tampere: Opetushallituksen oppaat ja käsikirjat 2015:5.
- Kiianmaa, N. 2012. Tasa-arvobarometri. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:23.

Lehtonen, J. 2010. "Kaikki kuvatkin ovat sellaisia: isä, äiti ja lapsi" -heteronormatiivisuus eri koulutusasteilla. Teoksessa M. Suortamo, L. Tainio, E. Ikävalko, T. Palmu & S. Taini (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Martino, W. & Rezai-Rashti, G. Rethinking the Influence of Male Teachers: Investigating Gendered and Raced Authority in an Elementary School in Toronto. *Review of Education. Pedagogy and Cultural Studies*, 34:5, 258 - 281.

McGrath, K. & Sinclair, M. 2013. More male primary-school teachers? Social benefits for boys and girls. *Gender and Education*, 25 (5), 531 - 547.

Opetushallitus. Sukupuolitietoinen opetus ja ohjaus – mitä se on? Säädökset ja ohjeet. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/toiminnallinen_tasa_arvosuunnittelu_oppilaitoksissa/sukupuolitietoinen_opetus (viitattu 15.08.2017)

Riitaoja, A-L. 2013. Toiseuksien rakentuminen koulussa. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Väitöskirja.

Sarhimaa, J. 2016. Ei, sukupuolia ei olla edelleenkään kieltämässä kouluissa. Helsingin sanomat, Nyt-liite 18.10.2016. <https://www.hs.fi/nyt/art-2000002926011.html?ref=tw-share> (viitattu 15.03.2018)

Sarhimaa, J. 2016. Kouluissa ei pitäisi enää turhaan puhutella ihmisiä tyttöinä ja poikina. Helsingin sanomat, Nyt-liite 18.10.2016. <https://www.hs.fi/nyt/art-2000002925990.html> (viitattu 15.03.2018)

Seta ry. 2016. Sateenkaarisanasto. <http://seta.fi/sateenkaarisanasto/> (viitattu 01.08.2017)

Siegler, R., DeLoache, J., Eisenberg, N. & Saffran, J. 2014. *How Children Develop*. New York: Worth Publishers.

Sinkkonen, J. 2012. *Elämäni poikana*. Helsinki: WSOY.

Soini, T. 2016. Pojat on poikia. Kirjoitus plokki -blogissa 18.10.2016. <http://timosoini.fi/2016/10/pojat-on-poikia/> (viitattu 15.03.2018)

Soininen, M. & Merisuo-Storm, T. 2009. *Kasvatustieteellisen tutkimuksen perusteet*. Turun yliopisto, Rauman opettajankoulutuslaitos.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2016. *Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2016-2019*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2016:4.

Suortamo, M., Tainio, L., Ikävalko, E., Palmu, T. & Taini, S. 2010. Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Teoksessa E. Syrjäläinen & H. Kujala (toim.) *Sukupuolitietoinen tasa-arvokasvatus - vaiettu aihe opettajankoulutuksessa ja koulun arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tainio, L. 2009. Puhuttelu luokkahuoneessa - *Tytöt ja pojat* huomion kohteena. Teoksessa H. Ojala, T. Palmu & J. Saarinen (toim.) Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa. Tampere: Vastapaino.

Tainio, L., Palmu, T. & Ikävalko, E. Opettaja, oppilas ja koulun sukupuolistunut arki. Teoksessa M. Suortamo, L. Tainio, E. Ikävalko, T. Palmu & S. Taini (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -hanke. 2017. Käsitepankki. <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/kasitepankki/> (viitattu 01.08.2017)

Teräs, L. 2005. Sukupuolikäsityksen rakentuminen. Teoksessa M-L. Haataja, T. Hurskainen, E. Leinonen, R. Leinonen, J. Matinmikko, M-R. Tervonen & L. Teräs (toim.) Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt - sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen. Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT –projekti.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu painos. Vantaa: Tammi.

Vettenranta, J., Välijärvi, J., Ahonen, A., Hautamäki, J., Hiltunen, J., Leino, K., Lähteinen, S., Nissinen, K., Nissinen, V., Puhakka, E., Rautapuro, J. & Vainikainen M-P. Pisa Ensituloksia 15. Huipulla pudotuksesta huolimatta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:4.

Vilka, H. 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Juva: Bookwell Oy.

Wood, W. & Eagly, A.H. 2002. A cross-cultural analysis of the behavior of women and men: Implications for the origins of sex differences. *Psychological Bulletin*, 128, 699-727.

LIITTEET

Liite 1: Tutkimuksen saatesanat

Hei!

Tämän progradu- tutkielman kyselyn avulla tutkimme luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä sukupuolten välisestä tasa-arvosta sekä sukupuolten välisistä eroista. Kysely sisältää arvoja ja asenteita mittaavia väittämiä sekä avoimia kysymyksiä. Kysymykset liittyvät pääsääntöisesti opettajuuteen ja ne käsittelevät tasa-arvoa opettajan näkökulmasta. Näihin kysymyksiin ei ole oikeita eikä vääriä vastauksia.

Kyselyyn vastaaminen on täysin anonyymiä eikä sinua voida yhdistää antamiisi vastauksiin.

Kyselyyn vastaaminen kestää noin 10 minuuttia.

Kiitos jo etukäteen vastaamisesta kyselyyn!

Kiittäen

Kaisa Männistö ja Monica Roslund

Liite 2: Tutkimuslomakkeen kysymykset

Taustatiedot

- Sukupuoli
- Ikä
- Vuosiluokka
- Lapsia
- Työkokemus

Miten luokanopettajaopiskelijat näkevät tasa-arvon koulussa

- Mitä tasa-arvo koulussa mielestäsi tarkoittaa? (avoin)
- Koulun toimintakulttuuri on tasa-arvoinen
- Koulun toimintakulttuuri korostaa sukupuolten välisiä eroja
- Tasa-arvon edistäminen koulussa on mielestäni tärkeää
- Tasa-arvon ajaminen on vain naisten etujen ajamista
- Tasa-arvosta keskusteleminen on turhaa

Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksen mukaan oppilaiden sukupuolella merkitystä koulussa?

- Tyttöoppilaat ovat luonteeltaan rauhallisempia kuin poikaoppilaat
- Oppilaan sukupuoli ennustaa tämän koulumenestystä
- Oppilaan sukupuolesta voi ennustaa hänen käyttäytymistään
- Pojat suoriutuvat paremmin matematiikassa kuin tytöt
- Liikunnanopetus alakoulussa on helpompi järjestää erikseen tytöille ja pojille
- Tyttö-poika – parijako on helppo luokanhallinnankeino
- Oppilaan sukupuoli ei vaikuta siihen, miten opettajana opetan häntä

Onko luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksen mukaan opettajan sukupuolella merkitystä koulussa?

- Opettajan sukupuolella ei ole merkitystä koulun arjessa
- Miesopettajan läsnäolo luokassa rauhoittaa oppilaita
- Miesopettajilla on parempi auktoriteetti oppilaisiin kuin naisopettajilla
- Naisopettajan tulisi olla äidillinen hahmo

Miten luokanopettajaopiskelijat kokevat omat vaikutusmahdollisuudet suhteessa oppilaiden sukupuolikäsitysten ja tasa-arvon kehitykseen?

- Koen, että pystyn opettajana vaikuttamaan oppilaiden käsityksiin sukupuolesta
- Koen voivani opettajana vaikuttaa tasa-arvon edistymiseen yhteiskunnassa
- Koen, että omalla toiminnallani ja roolimallillani en pysty vaikuttamaan oppilaiden käsityksiin sukupuolten erilaisista rooleista